

*Internationella konventionen
om avskaffande av alla former av rasdiskriminering.*

En handbok för frivilligorganisationer

ATSUKO TANAKA och YOSHINOBU NAGAMINE

Informationsskrift

Utgiven i samband med NGO forum Conference
Stockholm 8 december 2001

Preliminär upplaga

Internationella konventionen
om avskaffande av alla former av rasdiskriminering.
En handbok för frivilligorganisationer

© *Minority Rights Group and IMADR, 2001 UK. All rights reserved*

Utgiven på svenska av Integrationsverket, Norrköping.
Begränsad upplaga till *NGO forum conference 2001*
Tryckeri: Siemens, Stockholm
ISBN 91-89609-07-7

Innehållsförteckning

Ordlista

Förord

DEL I —ICERD och dess övervakningsorgan

1. Bakgrund
2. Vad är ICERD?
3. ICERDs övervakningsorgan: Kommittén för avskaffande av rasdiskriminering (CERD-kommittén)
 - A. CERD-kommitténs sammansättning
 - B. Arbetsordning
 - a) *Rapporteringsystem*
 - b) *Mellanstatliga anmälningar*
 - c) *Anmälningar från enskilda personer eller grupper*
 - C. Andra nya förfaranden
 - D. ICERDs inflytande på stater

DEL II —Frivilligorganisationers bidrag till CERD-kommitténs arbete

1. Rapporteringsförfarande
 - A. Åtgärder som ska vidtas innan CERD-kommittén granskar konventionsstatens rapport
 - B. Medan rapporten granskas
 - C. Efter sessionen – uppföljning
2. Förfarande vid enskilda personers anmälan enligt artikel 14 i ICERD
 - A. Att förmå konventionsstater som inte har godkänt artikel 14 att göra detta
 - B. Att inge en enskild anmälan
3. Andra aktiviteter som frivilligorganisationer kan överväga

Fotnoter

Utvald litteratur

Dokumentation och information på internet

Viktiga adresser

Bilagor

(Av alla bilagor som hänvisas i texten är det endast bilagan VI som finns tillgänglig på svenska i denna konferensupplaga)

Bilaga VI: Konventionstext (ICERD text)

Ordlista

CERD-kommittén — Kommittén för avskaffande av rasdiskriminering är ett expertorgan som ansvarar för övervakningen av konventionsstaternas efterlevnad av bestämmelserna i ICERD.

Utlåtande — detta innehåller CERD-kommitténs samlade ståndpunkter och bedömningar beträffande konventionsstaternas rapporter. Utlåtandet utarbetas i följande format: inledning, faktorer och svårigheter som hindrar tillämpningen av konventionen, positiva aspekter och negativa aspekter samt förslag och rekommendationer.

Tidiga insatser (early warning measures) — dessa infördes i CERD-kommitténs arbetsrutiner 1994. Syftet är att förhindra att befintliga problem eskalerar till konflikter. Exempel på sådana åtgärder är förtroendeskapande åtgärder, åtgärder för att identifiera och stödja alla former av rastolerans, särskilt för att förhindra att tidigare konflikter blossar upp på nytt.

GF — Generalförsamlingen (the General Assembly), Förenta Nationernas (FN:s) största organ, består av representanter från alla medlemsländer, som har en röst vardera. Genom generalsekretären rapporterar CERD-kommittén årligen till GF om sin verksamhet liksom om de förslag (utlåtandet) och allmänna rekommendationer som kommittén har antagit vid granskningen av konventionsstaternas rapporter och information.

Allmänna rekommendationer (General Recommendations) — CERD-kommittén utarbetar dessa rekommendationer i syfte att tolka innehållet i ICERDs artiklar. De kan behandla olika teman. Även om de allmänna rekommendationerna inte är juridiskt bindande, väger de tungt och är avsedda att vägleda konventionsstaterna i frågor gällande deras förpliktelser enligt konventionen.

ICERD — den internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) är en av de sex stora MR-konventioner (mänskliga rättighetskonventioner) som antagits av FN, och den första som ledde till införandet av en övervakningsmekanism. ICERD är det mest omfattande internationella juridiska instrumentet som är riktat mot rasdiskriminering. I konventionen definieras uttrycket rasdiskriminering som varje skillnad, undantag, inskränkning eller företräde på grund av ras, hudfärg, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung, som har till syfte eller verkan att omintetgöra eller inskränka erkännandet, åtnjutandet eller utövandet, på lika villkor, av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller andra områden av det offentliga livet (artikel 1.1). 156 stater har undertecknat konventionen (september 2000).

Frivilligorganisationer (NGO:er / non-governmental organisations) — frivilligorganisationer är fristående, icke vinstdrivande organisationer som inte inrättats av eller står i beroendeställning till statliga eller mellanstatliga organ. Deras mandat kan vara internationellt eller nationellt och deras syften och verksamhet kan täcka en rad områden av allmänt intresse (t.ex. mänskliga rättigheter, miljöskydd). Frivilligorganisationer har som mål att få till stånd positiva förändringar inom sina respektive verksamhetsområden.

Frivilligorganisationer som har rådgivande status hos Ekonomiska och sociala rådet (ECOSOC – Economic and Social Council) — att ha rådgivande status är förenat med bland annat följande fördelar: enkel tillgång till informationsresurser i hela FN och möjlighet att delta i olika FN-organs arbete och i viktiga mellanstatliga konferenser. Allt fler frivilligorganisationer bidrar till FN:s arbete genom att tillhandahålla värdefull information och sakkunskap, och genom att erbjuda sig att medverka i utarbetandet av nya internationella standarder.

Granskningsförfarande (Review procedure) — detta infördes i CERD-kommitténs arbetsrutiner 1991 för situationer när en stat är avsevärt försenad med sin rapport. I dessa fall använder CERD-kommittén tidigare rapporter och annan relevant information som utgångspunkt för granskningen av den aktuella statens efterlevnad av konventionen.

Konventionsstater (States parties) — stater som har ratificerat eller anslutit sig till en konvention.

Brådskande förfarande (Urgent procedures) — förfarande som infördes i CERD-kommitténs arbetsrutiner 1994 som ett sätt att reagera på problem som kräver omedelbara åtgärder för att förhindra eller begränsa graden eller antalet allvarliga kränkningar av konventionen. Enligt detta förfarande undersöker CERD-kommittén en situation utan att ha en aktuell rapport från vederbörande konventionsstat.

Förord

FN:s konvention för avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (betecknas ICERD efter engelsk benämning) är det enda internationella rättsliga instrumentet som specifikt tar upp rasdiskriminering på ett grundligt och operativt sätt. Konventionen ledde till att FN inrättade ett expertorgan med opartiska sakkunniga, som har till uppgift att övervaka tillämpningen av konventionens bestämmelser.

Med publiceringen av denna skrift om ICERD vill verket bidra till att öka kunskaperna om detta instrument bland svenska NGO (non-governmental organisations eller frivilliga organisationer) som arbetar mot rasism och diskriminering. Skriften är en översättning till svenska av en manual, som nyligen publicerades i England. Manualen har tagits fram av Atsuko Tanaka och Yoshinobu Nagamine, verksamma vid IMADR (International movement against all forms of discrimination and racism), som är en NGO som arbetar internationellt för att eliminera alla former av diskriminering. I skriftlig form har denna manual publicerats av Minority Rights Group International (MRG).

MRG är en etablerad internationell NGO, som sedan många år arbetar från huvudkontoret i London för att säkerställa etniska och religiösa minoriteters rättigheter och främja samarbete mellan minoritetsgrupper. Integrationsverket riktar ett stort tack till författarna och MRG för gott samarbete som möjliggjorde den svenska skriftproduktionen.

Vi hoppas att denna skrift kan förmedla en kunskap om ICERD som är relevant för det svenska antidiskrimineringsarbetet. Det är vår förhoppning att skriften på flera sätt skall fungera som ett inspirerande underlag för svenska frivilliga organisationer som deltar på Integrationsverkets NGO forum Conference som äger rum i Stockholm den 8 december. Vi hoppas också på en diskussion bland de frivilliga organisationerna om behovet av denna typ av informationsinsatser.

Jose Alberto Diaz
Samordnare för insatser mot diskriminering
Integrationsverket

Del I

ICERD och dess övervakningsorgan

1. Bakgrund

Under många år var kampen mot rasdiskriminering nära kopplad till kampen mot kolonialism. I kampen för politisk självständighet anklagade människor under kolonialt styre kolonialmakterna för att praktisera rasdiskriminering.

Termen rasdiskriminering förknippades i första hand med vita människors diskriminering av svarta människor. Detta förklarar varför ordet ras fortfarande används med avseende på hudfärg, även om vi kanske anser att detta är förlegat eller vetenskapligt felaktigt.

När länderna på södra halvklotet under 1950-, 1960- och 1970-talen blev medlemmar i FN, utarbetade FN flera instrument med viktiga politiska och rättsliga normer, t.ex. förklaringen angående beviljande av självständighet åt koloniala länder och folk (1960) och deklARATIONEN om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (1963). Vi måste emellertid komma ihåg att de flesta av dem som stod bakom dessa deklARATIONER hade som mål att sätta stopp för diskriminering i andra länder. Att diskriminering kunde även förekomma i deras egna länder ignorerades.

När *apartheid* infördes som institutionaliserad politik och praxis i Sydafrika, det nästan enhälliga fördömandet av övriga länder ledde till att kampen mot diskriminering tog ett stort kliv framåt. Detta kliv framåt bestod i övertygelsen om att en rasistisk politik i en stat kan vara en legitim angelägenhet för andra stater, trots att detta innebär en inskränkning av den 'nationella suveräniteten'. Det var i detta historiska sammanhang som Generalförsamlingen (GF) 1965 antog den internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (ICERD) med dess tydliga hänvisning till *apartheid* i artikel 3.

Det var lätt för staterna att i FN enas om att fördöma *apartheid*, som var ett officiellt rasistiskt system. Därmed fick man ett viktigt instrument för att bekämpa diskriminering inom stater. På 1970- och 1980-talen var vissa stater emellertid inte längre lika villiga att hänvisa till ICERD eftersom de inte ville utsätta sig själva för kritik från andra stater, frivilligorganisationer eller sina egna medborgare.

Idag, å andra sidan, ser vi hur intresset för ICERD växer, och att den kan få mycket större tyngd i framtiden. Diskriminering har ett nära samband med frågor som ekonomisk marginalisering, ekonomiska kriser, invandring, flyktingflöden, människohandel (trafficking) osv. Om ett land kränker de mänskliga rättigheterna kan detta lätt leda till allvarliga frågor för andra länder. Om en stat exempelvis diskriminerar en viss etnisk grupp eller gör sig skyldig till etnisk rensning, kan detta leda till en massiv flyktingström. I sådana fall kan andra stater ha ett legitimt intresse

av att rikta världssamfundets uppmärksamhet mot den statens underlåtenhet att respektera de mänskliga rättigheterna. Här kan ICERD och CERD-kommittén fungera som en viktig väckarklocka.

Det faktum att ett stort antal frivilligorganisationer engagerar sig i kampen mot diskriminering kan också bidra till en effektivare tillämpning av ICERD. Frivilligorganisationer kan förmå regeringar att efterleva ICERD bättre och/eller publicera CERD-kommitténs arbete. Vi återkommer till denna diskussion senare.

2. Vad är ICERD?

ICERD anses vara det enda internationella rättsliga instrument som specifikt tar upp rasdiskriminering på ett uttömmande sätt. Genom ICERD inrättades ett expertorgan med 18 opartiska sakkunniga som har till uppgift att övervaka tillämpningen av konventionens bestämmelser. En av ICERDs viktigaste aspekter är att den inte bara täcker individers utan även grupper rättigheter, vilket bland annat framgår av artikel 2 (a): 'envar konventionsstat förbinder sig att icke inlåta sig på handlingar eller bruk som innebär rasdiskriminering mot personer, *grupper av personer* eller institutioner [...] (författarens kursivering). Detta är särskilt viktigt för minoritetsgrupper och ursprungsbefolkningar vars kollektiva rättigheter ofta är föremål för diskriminering.¹

När en stat ratificerar eller ansluter sig till ICERD förbinder den sig att regelbundet, eller på begäran av CERD-kommittén, lämna rapporter till kommittén om de åtgärder som den har vidtagit för att tillämpa bestämmelserna i konventionen. (Konventionsstaternas rapportförfarande beskrivs längre fram i denna handbok.)

För att underlätta för konventionsstaterna att fullgöra sina skyldigheter enligt konventionen, utarbetar CERD-kommittén i enlighet med artikel 9.2 i konventionen en rad förslag och allmänna rekommendationer (s.k. allmänna rekommendationer) på grundval av granskningen av konventionsstaternas rapporter. Dessa allmänna rekommendationer utarbetas vanligen när rapporten från en stat inte innehåller tillräckligt med information för att kommittén ska kunna dels konstatera hur specifika artiklar i ICERD tillämpas, dels i sammanfattandet av CERD-kommitténs ståndpunkter. Dessa allmänna rekommendationer gör det lättare för konventionsstaterna och kommittén att förstå de olika frågor och problem som staterna möter när de försöker att omsätta konventionens juridiska formuleringar i praktiken.

Allmänna rekommendationer kan också hjälpa frivilligorganisationer att förstå innebörden och konsekvenserna av konventionens olika bestämmelser. De är emellertid inte juridiskt bindande för konventionsstaterna. För att säkerställa att konventionsbestämmelserna efterlevs utarbetar CERD-kommittén, utöver de allmänna rekommendationerna, också allmänna riktlinjer för formatet på och innehållet i de rapporter som konventionsstaterna ska inge i enlighet med konventionens artikel 9.1.

Konventionen består av två delar: I den första delen, som inleds med ett förord, fastställs vilka juridiska skyldigheter konventionsstaterna har, och i den andra delen beskrivs dels sammansättningen av den kommitté som övervakar konventionsstaternas efterlevnad av konventionen, dels ramarna för denna kommittés arbete. I texten nedan sammanfattas den första delen (artikel 1–7) tillsammans med kommentarer och annan bakgrundsinformation på basis av de allmänna rekommendationer som antagits av CERD-kommittén.² Den andra delen av konventionen tas upp i det tredje avsnittet av del 1 i denna handbok, där vi diskuterar utvecklingen av kommitténs metoder. Den fullständiga texten till samtliga allmänna rekommendationer liksom till ICERD återfinns i bilagorna till denna handbok.

Artikel 1 — Definitionen av rasdiskriminering

Artikel 1, stycke 1, ger följande definition av begreppet rasdiskriminering:

Varje skillnad, undantag, inskränkning eller företräde på grund av ras, hudfärg, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung, som har till syfte eller verkan att omintetgöra eller inskränka erkännandet, åtnjutandet eller utövandet, på lika villkor, av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller andra områden av det offentliga livet (författarens kursivering).

Denna definition är anmärkningsvärd eftersom den är långt mer vittgående än vad som motiveras av det ursprungliga sammanhang, dvs. kolonialismen och det vita herraväldet, som föranledde införandet av konventionen. Enligt definitionen utgör inte bara ras och hudfärg, utan även härstamning och nationellt eller etniskt ursprung sådana faktorer som inte får utgöra grund för diskriminering. Följaktligen omfattar ICERDs definition av rasdiskriminering en lång rad olika typer av diskriminering som har djupa rötter, inklusive diskriminering av olika minoritetsgrupper och ursprungsbefolkningar. Även om exempelvis Indien vidhåller att ICERD inte är tillämplig på diskriminering på grund av kast utan endast på diskriminering på grund av ras, har kommittén intagit ståndpunkten att termen härstamning i artikel 1.1 inte enbart avser ras och att kastsystemet faller inom ramarna för konventionen.³

Kommittén påpekar i sina allmänna rekommendationer XXIV (55) att vissa konventionsstater själva beslutar vilka grupper som utgör sådana etniska grupper eller ursprungsbefolkningar som ska erkännas och behandlas som sådana. Kommittén anser emellertid att:

tillämpningen av olika och icke-objektiva kriterier i definitionen av etniska grupper eller ursprungsbefolkningar leder till att vissa erkänns medan andra inte gör det, och kan innebära att olika grupper i ett lands befolkning behandlas olika.

CERD-kommittén anser att om det inte finns någonting som bevisar motsatsen, ska identifieringen av individer som medlemmar av en viss ras eller etnisk grupp bygga på vederbörande individers egen identifiering.⁴ I detta sammanhang anser kommittén

att det vid granskningen av staternas rapporter är särskilt viktigt att känna till befolkningens etniska särdrag. Därför kräver kommittén att konventionsstaterna ska redovisa etniska skillnader genom att lämna uppgift om de olika befolkningsgruppernas första språk, samt ras, hudfärg, härstamning, nationellt och etniskt ursprung, som man har fått fram genom statistiska undersökningar eller folkräkning.⁵ Kommittén anser också att det är viktigt att ta med information om kvinnornas situation för att undersöka huruvida rasdiskriminering har olika effekter på män respektive kvinnor.⁶

Enligt konventionens artikel 1.2 och 1.3 får konventionsstaterna göra skillnader mellan dem som är medborgare i staten och dem som inte är det. Inget i konventionen ska tolkas som att det på något sätt påverkar konventionsstaternas rättsregler om nationalitet, medborgarskap eller naturalisering, under förutsättning att dessa regler inte diskriminerar någon särskild nationalitet. CERD-kommitténs ståndpunkt är emellertid att konventionen generellt är tillämplig på diskriminering av invandrare eller utlänningar. Denna tolkning har utvecklats som en konsekvens av den praxis som tillämpas i många länder, särskilt europeiska, enligt vilken kriterierna för skillnader mellan landets medborgare och andra förefaller att följa etniska mönster och har en inneboende diskriminerande verkan. Därför har kommittén inom ramen för en allmän rekommendation begärt att konventionsstaterna ska lämna uttömmande rapporter om sina utlänningslagar och hur de tillämpas.⁷

Kommittén anser också att konventionen inte får tolkas som att den inskränker de rättigheter och friheter som alla människor tillerkänns i andra instrument, särskilt förklaringen om de mänskliga rättigheterna, den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR). Detta ligger också i linje med Generalförsamlingens resolution nr 40/144 av den 13 december 1985, som bekräftar att skyddet av mänskliga rättigheter ska garanteras även andra personer än landets medborgare. Undantaget i artikel 1.2 är snarare tillämpligt på situationer där skillnaden mellan medborgare och andra är funktionell, exempelvis när det gäller vissa politiska rättigheter och tillträde till vissa offentliga ämbeten.

Det bör påpekas att konventionen även täcker åtgärder som oavsiktligt kan leda till diskriminering, vilket framgår av formuleringen i artikel 1.1, där man talar om syfte eller *verkan* att omintetgöra eller inskränka osv. (författarens kursivering). Ett exempel är Schweiz, där man nyligen avskaffade den invandringspolitik som byggde på en 'tre cirkel policy' i vilken man klassificerade utlänningar på grundval av deras nationella ursprung.

När CERD-kommittén i mars 1998 granskade Schweiz första rapport hävdade den schweiziska regeringen att invandringspolitiken på intet sätt syftade till att diskriminera någon ras.⁸ Kommittén ansåg emellertid att innehållet i denna politik och dess verkan var stigmatiserande och diskriminerande, och att politiken stred mot konventionens principer och bestämmelser.⁹ Kommittén bekräftade denna ståndpunkt i sin allmänna rekommendation XIV (42) genom att slå fast att skillnader som antingen syftar till att inskränka vissa rättigheter och friheter, eller får denna verkan, strider mot konventionen.

För att man inte endast ska nå jämlikhet *de jure* utan även *de facto*, är det enligt artikel 1.4 i konventionen tillåtet att vidta särskilda åtgärder som innebär en positiv särbehandling eller 'affirmative action' (eller positiv diskriminering) till förmån för missgynnade grupper eller individer baserad på ras eller etnicitet. Detta betraktas som legitimt förutsatt att:

sådana åtgärder icke leder till att skilda rättigheter vidmakthålles för olika rasgrupper och att de icke bibehålles sedan syftet därmed uppnåtts.

En åtgärd kommer däremot att anses strida mot konventionen om den har en stor åtskiljande effekt på en grupp med hänsyn till ras, hudfärg, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung, och effekten kan inte rättfärdigas¹⁰ (se även artikel 2.2 i ICERD).

Artikel 2 — Förpliktelsen att avskaffa diskriminering och främja förståelse

Enligt artikel 2.1 förbinder sig konventionsstaterna att dels garantera att alla offentliga myndigheter och offentliga institutioner, på såväl nationell som lokal nivå, inte inlåter sig på handlingar som innebär rasdiskriminering, dels vidta effektiva åtgärder för att granska regeringsmaktens samt övrig nationell eller lokal myndighetsutövning och att ändra, upphäva eller ogiltigförklara alla lagar och bestämmelser som ger upphov till rasdiskriminering eller har till verkan att redan förekommande rasdiskriminering vidmakthålles. De är vidare skyldiga att förbjuda och stoppa rasdiskriminering från personers, grupper eller organisationers sida, och ska även uppmuntra organisationer och rörelser som representerar flera raser.

I artikel 2.1 klargör konventionen följaktligen att förbudet mot rasdiskriminering inte endast gäller den offentliga sektorn utan även individer och grupper eller organisationer när det gäller sådana frågor som exempelvis utbildning, anställning, sjukvård, bostad och deltagande i kulturella aktiviteter. Dock kan man konstatera att många konventionsstater ännu inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att förbjuda diskriminering på dessa områden.

I artikel 2.2 behandlar konventionen återigen de 'särskilda [...] åtgärder' som, när det är av behovet påkallat, borde vidtas på sociala, ekonomiska, kulturella och andra områden för att säkerställa att utvecklingen på dessa områden är tillfredsställande och att vissa missgynnade rasgrupper eller därtill hörande enskilda personers rättigheter är skyddade.

Enligt artikel 2 är det viktigt att konventionsstaterna rapporterar i detalj om sin politik och praxis, och om offentliga myndigheters och institutioners funktioner samt om gällande lagar och lagstiftningens räckvidd. Lika viktigt är det att de beskriver de särskilda program som antagits och projekt som inletts samt att de redogör för hur dessa påverkar målet att nå jämlikhet mellan raserna bland alla befolkningssegment.

Kommittén anser att

fullgörandet av dessa förpliktelser i mycket hög grad beror på de tjänstemän inom rättsväsendet som utövar polisiära befogenheter, särskilt befogenheten att gripa och anhålla, och på huruvida de är tillräckligt informerade om förpliktelserna enligt konventionen,

och betonar i en av sina allmänna rekommendationer vikten av att utbilda rättsväsendets tjänstemän för att säkerställa att de respekterar och skyddar människans okränkbarhet.¹¹

Artikel 3 — Rassegregation och *apartheid*

Artikel 3, som tar upp *apartheid*, kan ursprungligen ha varit riktad uteslutande mot Sydafrika. Kommittén klargör emellertid att denna artikel förbjuder alla former av rassegregation i alla länder, med eller utan initiativ eller direkt intervention från de offentliga myndigheternas sida.¹²

Kommittén konstaterar att

även om förhållanden som medför total eller partiell rassegregation i vissa länder har skapats genom regeringens politik, kan förhållanden som medför partiell segregation också uppstå som en oavsiktlig följd av privatpersoners handlingar. I många städer påverkas boendestrukturen av inkomstskillnader mellan grupper, ibland i kombination med skillnader i ras, hudfärg, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung, vilket innebär att invånare kan stigmatiseras och enskilda individer drabbas av en form av diskriminering på grund av en kombination av olika faktorer, varav rasen utgör en.¹³

Artikel 4 — Rasistisk propaganda, rasistiska organisationer och aktiviteter

Kommittén har upprepade gånger, särskilt i allmänna rekommendationer, betonat den stora betydelsen av artikel 4, som innehåller bestämmelser av obligatorisk karaktär.¹⁴ Enligt denna artikel och relevanta allmänna rekommendationer, är konventionsstaterna förpliktade att införa lagstiftning som straffbelägger följande handlingar:

- (i) att sprida idéer som är grundade på rasöverlägsenhet eller rashat,
- (ii) att uppmana till rasdiskriminering,
- (iii) att begå våldshandling mot någon ras eller grupp av personer med annan hudfärg eller annat etniskt ursprung,
- (iv) att uppmana till sådana handlingar, och
- (v) att lämna någon form av stöd, inklusive ekonomiskt, till rasistiska aktiviteter.

Vidare ska organisationer, liksom deras verksamhet och propaganda, som främjar och uppmanar till rasdiskriminering, förklaras vara olagliga och förbjudas. Att vara medlem i sådana organisationer och att delta i sådana aktiviteter är också brottsliga handlingar. Artikel 4 (c) understryker de skyldigheter som åligger offentliga myndigheter på alla nivåer, inklusive kommunal nivå.

Att fullt ut efterleva artikel 4 ställer sig särskilt svårt i ett antal länder där regeringen anser att denna bestämmelse på ett otillbörligt sätt begränsar yttrandefriheten och föreningsfriheten. Kommittén vidhåller emellertid att yttrandefriheten, åsiktsfriheten och föreningsfriheten inte är absoluta utan omfattas av vissa begränsningar. I sin allmänna rekommendation XV (42) uttrycker kommittén åsikten att förbudet mot spridning av idéer som är grundade på rasöverlägsenhet eller rashat är förenligt med åsikts- och yttrandefriheten, med det förbehållet att skyldigheterna enligt artikel 4 ska fullgöras med vederbörligt beaktande av de principer som uttrycks i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna (artikel 19) och de rättigheter som uttryckligen fastställs i artikel 5 i denna konvention (första meningen i artikel 4), som ska tolkas som en hänvisning till yttrandefriheten och föreningsfriheten.

Vidare riktar kommittén konventionsstaternas uppmärksamhet mot artikel 20 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Enligt denna artikel ska stater i lag förbjuda all propaganda som förespråkar hat på grund av nationalitet, ras eller religion och som uppmanar till diskriminering, fientlighet eller våld. Vid ratificeringen av konventionen lämnade likväl ett antal länder, huvudsakligen från väst, en tolkningsförklaring som underströk klausulen om vederbörlig hänsyn. En sådan förklaring, som stater använder till att meddela sin ståndpunkt och tolkning av denna klausul, är inte samma sak som en reservation enligt folkrätten, som innebär att en stat, när den undertecknar eller ratificerar en internationell konvention eller ett internationellt fördrag, reserverar sig för en eller flera av dess bestämmelser.

***Relevant fall – Jersild, en dansk journalist.*¹⁵**

Detta fall belyser de spänningar som finns mellan bestämmelserna i artikel 4 och yttrandefriheten. Danska domstolar ansåg att den danske journalisten Jersild begick en brottslig handling enligt artikel 266 (b) i brottsbalken¹⁶, som infördes i Danmark med hänsyn till tillämpningen av artikel 4 i ICERD, och i enlighet med artikel 23 i brottsbalken¹⁷ när han i ett tv-program intervjuade tre medlemmar av en rasistisk grupp, ”Grönjackorna”. Han åtalades för att ha hjälpt och understött dem genom att tillåta och till och med uppmuntra mycket stötande och rasistiska uttalanden mot utlänningar och svarta människor. De danska domstolarna ansåg att journalistens handlingar innebar ett offentliggörande av rasistiska uttalanden från ett litet antal personer. Domstolarna ansåg att åberopandet av yttrandefriheten inte räckte för ett frikännande när yttrandefriheten ställdes mot intresset att förhindra rasdiskriminering.

Vid granskningen av Danmarks rapport 1990 uppgav flera medlemmar av CERD-kommittén att de var mycket nöjda med utgången av fallet. De menade att det var ”det hittills tydligaste ställningstagandet i något land, där rätten till skydd mot rasdiskriminering givits företräde framför rätten till yttrandefrihet”.¹⁸

Jersild överlämnade ärendet till Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, som fastslog att journalistens rätt till yttrandefrihet i enlighet med artikel 10 i den europeiska konventionen om skyddet av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, hade kränkts. Domstolen fastslog också att Danmarks förpliktelser enligt denna europeiska konvention måste harmoniseras med dess förpliktelser enligt ICERD.¹⁹

Massmedias tekniska utveckling, särskilt Internet, har medfört nya utmaningar i samband med konventionsstaternas tillämpning av artikel 4. Konventionsstaterna ska säkerställa att den ansvariga mediaorganisationen, vare sig den är offentlig eller privat, tillämpar relevanta normer. Denna nya situation kräver nya medel och bland annat har man föreslagit att en uppförandekod ska införas för internetanvändare och internetleverantörer.²⁰

Artikel 5 — Jämlikhet vad avser åtnjutandet av rättigheter

Enligt artikel 5 i konventionen ska konventionsstaterna garantera alla grupper och individer, oavsett ras, hudfärg eller nationellt eller etniskt ursprung

- rätten till lika behandling inför domstolar och andra rättsskipande organ,
- rätten till personlig säkerhet och till statens skydd mot att bli utsatt för våld eller kroppsskada av någon myndighetsperson eller av någon individ, grupp eller institution, en lång rad politiska och medborgerliga rättigheter, en betydande lista över ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, och, vilket är signifikant,
- rätten att få tillträde till varje för allmänheten avsedd plats eller serviceinrättning, såsom kommunikationsmedel, hotell, restauranger, caféer, teatrar och parker.

Konventionsstaterna förväntas rapportera om hur var och en av dessa rättigheter och friheter tillämpas på ett icke-diskriminerande sätt.

Enligt CERD-kommitténs allmänna rekommendation XX (48) har konventionsstaterna förbundit sig att förbjuda och avskaffa rasdiskriminering i samband med åtnjutandet av de mänskliga rättigheter som tas upp i artikel 5, förutsatt att dessa rättigheter existerar och erkänns i det enskilda landet. Denna artikel i sig *påbjuder* inte och *skyddar* inte nämnda medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala eller kulturella rättigheter.

Kommittén erkänner också att stater kan införa inskränkningar av de rättigheter som anges i denna artikel, t.ex. vad gäller rätten att delta i val, att rösta och att ställa upp i val, vilket är rättigheter som kan förbehållas medborgare. I sådana fall måste staterna emellertid säkerställa att inskränkningen är förenlig med artikel 1 i konventionen, både till syfte och verkan.

Artikel 6 — Rättsmedel och ersättning

Människor vars mänskliga rättigheter har kränkts, negligeras alltför ofta och deras anspråk på gottgörelse och ersättning tas inte på allvar. När en stat ratificerar eller ansluter sig till ICERD förbinder den sig att genom ”nationella domstolar och andra statliga institutioner” tillhandahålla ett *effektivt* skydd och verksamma rättsmedel mot rasdiskriminering. Alla som står under en konventionsstats jurisdiktion, såväl medborgare som andra, har rätt att begära *rättvis* och *skälig* gottgörelse eller ersättning för skada liden till följd av sådan diskriminering.

Det bör också understrykas att uttrycket ”nationella domstolar och andra statliga institutioner” ger konventionsstaterna en viss grad av flexibilitet vad gäller de åtgärder som ska vidtas i samband med tillämpningen av denna artikel. Sådana åtgärder omfattar mekanismer för förlikning eller medling, inrättandet av administrativa undersökande organ, ingripande av det behöriga departementet eller JK, eller ombudsmannen, beroende på den aktuella statens specifika rättsliga och administrativa system. Påföljderna kan också variera vad gäller svårighetsgrad och kan omfatta medlingsmöten mellan de berörda parterna, muntliga eller skriftliga reprimander eller utdömandet av böter eller fängelsestraff.

När det gäller rapporteringen beträffande artikel 6 begär kommittén, i enlighet med konventionens allmänna riktlinjer för rapportering, att konventionsstaterna bland annat ska lämna information om alla rättsliga mål som avser denna artikel och om andra statliga organs praxis vad gäller tillämpningen av denna artikel.

Artikel 7—Utbildning och information

I syfte att bekämpa rasfördomar och främja förståelse, fördragsamhet och vänskap mellan stater och mellan etniska grupper, förbinder konventionsstaterna sig enligt artikel 7 att vidta omedelbara och effektiva åtgärder på undervisnings-, kultur- och informationsområdena.

Med utbildning avses i denna artikel inte enbart skolutbildning utan även vidareutbildning, i synnerhet av sådana grupper som lärare och andra akademiker, t.ex. rättsväsendets tjänstemän. Kommitténs allmänna rekommendation XIII (42) anmodar konventionsstaterna

att granska och förbättra utbildningen av rättsväsendets tjänstemän så att normerna i konventionen och i uppförandekoden för rättsväsendets tjänstemän (1979) (Code of Conduct for Law Enforcement Officials) tillämpas fullt ut.

I sin allmänna rekommendation XVII (42) uppmanar kommittén konventionsstaterna att inrätta nationella institutioner som bland annat tjänar följande syften: (a) Att främja respekten för de mänskliga rättigheterna och utövandet av dessa, utan någon form av diskriminering, så som uttryckligen fastställs i artikel 5 i ICERD, (b) att granska officiella strategier för att säkerställa skyddet mot rasdiskriminering, (c) att övervaka att lagar är förenliga med bestämmelserna i ICERD, (d) att upplysa

allmänheten om de förpliktelser som konventionsstaterna förbinder sig att fullgöra enligt ICERD.

CERD-kommittén lägger vidare stor vikt vid sådana frågor som huruvida konventionsstaterna informerar allmänheten om mänskliga rättigheter i allmänhet, och om ICERD och CERD-kommittén i synnerhet, samt huruvida konventionen har översatts till och publicerats på de lokala språken.²¹

Kommittén finner att konventionsstaterna i allmänhet inte ägnar tillräcklig uppmärksamhet åt tillämpningen av artikel 7 och anser att den information som staterna lämnar beträffande artikel 7 är allmän och ytlig.

3. ICERDs övervakningsorgan - Kommittén för avskaffande av rasdiskriminering (CERD-kommittén)

Från allra första början stod det klart att en förutsättning för att konventionen skulle få någon verkan, var att det fanns ett opartiskt organ som övervakade efterlevandet av konventionens bestämmelser. Därför inrättades CERD-kommittén, som kom att fungera som en förebild. Inom FN skapades senare fem viktiga människorättsorgan med likartad sammansättning och likartade funktioner, nämligen MR-kommittén, kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor (CEDAW), kommittén mot tortyr (CAT), kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (CESCR)²² samt kommittén för barnets rättigheter (CRC).

A. CERD-kommitténs sammansättning

CERD-kommittén består av 18 moraliskt högtstående och erkänt opartiska sakkunniga, som fullgör sina uppdrag i egenskap av enskilda personer (artikel 8.1 i ICERD). Ledamöterna väljs för en tid av fyra år vid ett möte mellan konventionsstaterna (artikel 8.4 och 5a) och hälften av ledamöterna väljs med två års intervall (artikel 8.5a). Vid valet av kommitténs ledamöter ska hänsyn tas till en rättvis geografisk fördelning samt till att olika slag av kulturer och de viktigaste rättssystemen ska vara representerade (artikel 8.1). Jämfört med andra granskningskommittéer har CERD-kommittén för tillfället många diplomater eller före detta diplomater bland ledamöterna, vilket beror på att många stater tidigare uppfattade ICERD som ett utrikespolitiskt instrument snarare än ett dokument med inhemska implikationer. Även om denna uppfattning har förändrats, kvarstår praxis att nominera och välja sakkunniga inom det utrikespolitiska området till CERD-kommittén.

Enligt konventionen ska kommittén anta sin egen arbetsordning och inte ta emot direktiv utifrån (artikel 10). CERD-kommittén är också ett autonomt organ, liksom alla andra granskningskommittéer, utom CESCR. Likväl finns starka organisatoriska kopplingar till FN:

- CERD-kommittén inrättades enligt en konvention som utarbetats av FNs underkommission för förhindrande av diskriminering och skydd av minoriteter (som 1999 döptes om till underkommissionen för främjande och skydd av mänskliga rättigheter), och som genom MR-kommissionen och Ekonomiska och sociala rådet antogs av Generalförsamlingen.
- För närvarande sammanträder kommittén två gånger om året (mars och augusti) i tre till fyra veckor²³ på FNs kontor i Genève. FNs sekretariat (högkommissarien för mänskliga rättigheter) biträder då kommittén med sekretariatstjänster.
- CERD-kommittén rapporterar också årligen om sin verksamhet till Generalförsamlingen via generalsekreteraren (artikel 9.2).

B. Arbetsordning

CERD-kommittén granskar regelbundet de lagstiftnings-, domstols- och förvaltningsåtgärder samt andra åtgärder som de enskilda konventionsstaterna har vidtagit enligt ICERD för att fullgöra sina skyldigheter att bekämpa rasdiskriminering. Konventionen tillhandahåller en rad instrument för utvärdering av staternas insatser och den allmänna situationen. Med de befogenheter som kommittén har idag kan ledamöterna inte göra fältbesök för att undersöka den faktiska situationen, även om kommittén på inbjudan av ett land kan sända en eller flera ledamöter med uppgift att föra en närmare dialog på platsen.²⁴

a) Rapporteringssystem (artikel 9)²⁵

Enligt artikel 9 i konventionen, och enligt ett beslut som kommittén fattade 1990 vid sin 38:e session,²⁶ är varje konventionsstat skyldig att tillställa generalsekreteraren följande rapporter som ska granskas av kommittén:

- (a) **en inledande rapport (an initial report)** inom ett år efter det att konventionen har trätt ikraft för en konventionsstat som innehåller uttömmande information om de lagstiftnings-, domstols- och förvaltningsåtgärder samt andra åtgärder som vidtagits för att tillämpa bestämmelserna i ICERD;
- (b) därefter skall **detaljerade rapporter (comprehensive reports)** inges vart fjärde år innehållande dels information om den utveckling som har ägt rum sedan den föregående rapporten, dels uppgifter som CERD-kommittén uttryckligen har begärt att få och svar på frågor som inte behandlats fullt ut i tidigare rapporter, samt ska staten under mellanliggande tvåårsperiod inge **kortfattade uppdateringsrapporter (brief updating reports)** för att bokstavligen kortfattat uppdatera informationen i den detaljerade rapporten, och slutligen ska staten inkomma med
- (c) **särskilda rapporter (special reports)** närhelst kommittén så begär, t.ex. från en konventionsstat som är föremål för CERD-kommitténs granskning med anledning av tidigare vidtagna tidiga insatser och brådskande förfaranden.

Enligt *Manual on Human Rights Reporting* (handboken om rapportering av mänskliga rättigheter)²⁷ förväntar sig kommittén att såväl den inledande rapporten som de detaljerade rapporterna ska innehålla information om

- (i) konventionsstaternas fullgörande av de förpliktelser de har påtagit sig enligt artikel 1 i konventionen,
- (ii) landets etniska särdrag och
- (iii) texten till relevanta lagar, domstolsbeslut och bestämmelser som avser artiklarna 1–7 i konventionen.

Kommitténs arbete är centrerat kring uppgiften att enligt artikel 9.2 årligen rapportera till Generalförsamlingen om sin granskning av inkomna rapporter. Artikel 9 är emellertid mycket allmänt formulerad och ger därför kommittén utrymme att införa nya arbetssätt. Följaktligen beslutade man i ett mycket tidigt skede att bereda vägen för en konstruktiv dialog genom att låta respektive konventionsstat närvara vid granskningen av dess rapport. Detta har lett till att konventionsstaterna skickar en delegation med regeringstjänstemän till CERD-kommitténs möten när deras rapport ska granskas. Det grunddokument som är föremål för kommitténs granskning är statens rapport.

Efter det kalla krigets slut infördes nya förfaranden i samband med granskningen av konventionsstaternas rapporter:

– Utnämningen av **landsrapportörer (Country Rapporteurs)**

Vid ett informellt samråd åtar sig någon av kommitténs ledamöter att förbereda granskningen av en konventionsstats rapport genom att noggrant och ingående studera relevant och vederhäftig information. Landsrapportören leder sedan granskningen av rapporten och utarbetandet av utlåtandet. Samtidigt står det övriga kommittéledamöter fritt att lämna egna synpunkter. CERD-kommittén har inget arbetsutskott som förbereder sessionerna, till skillnad från vissa andra granskningskommittéer som har tillsatt sådana arbetsutskott med uppgift att utarbeta en lista med frågor till de konventionsstater vars rapporter ska bedömas. Likväl kan en landsrapportör – även om detta sällan händer – sammanställa en lista med frågor som i förväg skickas ut till den rapporterande staten liksom till övriga kommittéledamöter.

– Användningen av **andra informationskällor**.

Det betraktas som självklart att den rapport som officiellt ingivits av konventionsstaten är den huvudsakliga informationskällan och användandet av andra informationskällor var under lång tid en mycket kontroversiell fråga. Emellertid har man gradvis accepterat att kommitténs ledamöter kan använda annat material från FN, t.ex. rapporter från särskilda rapportörer från FNs MR-kommission och rapporter och kommentarer från fackorgan. I diskussionerna under de senaste åren har man ofta beaktat och uttryckligen hänvisat till information från regionala institutioner, t.ex. Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (ECRI), och även från frivilligorganisationer, även om vissa ledamöter av kommittén fortfarande ställer sig skeptiska till denna praxis.

– Utarbetandet av **utlåtandet (Concluding Observations)**.

Även om enskilda ledamöter tidigare kunde uttrycka vissa *personliga* åsikter och bedömningar i slutfasen av granskningen av konventionsstaternas rapporter, avstod kommittén som sådan från att göra detta. Detta har förändrats. Nu utarbetar landsrapportören med sekretariatets hjälp ett första utkast till utlåtande i form av en redovisning av positiva trender och problemområden samt konkreta förslag och rekommendationer. Det första utkastet skickas ut informellt till ledamöterna som lämnar sina kommentarer.

Slutligen lägger landsrapportören fram ett andra utkast, som först diskuteras och ändras vid formella (offentliga) möten och därefter slutligen antas av kommittén för vidarebefordran till vederbörande konventionsstat. Utlåtandet är en offentlig handling som ingår i kommitténs årsrapport. En konventionsstat har möjlighet att kommentera utlåtandet och i sådana fall tas dessa kommentarer med i kommitténs årsrapport till Generalförsamlingen (artikel 9.2 i ICERD). Utlåtandet är ett viktigt övervakningsinstrument och ett effektivt verktyg för uppföljande arbete.

Missuppfattningar från konventionsstaternas sida

När det gäller innehållet i konventionsstaternas rapporter har kommittén noterat vissa missuppfattningar från konventionsstaternas sida:

– En del konventionsstater har gjort den tolkningen att de inte är skyldiga att inlämna periodiska rapporter, eftersom den egna regeringen anser att rasdiskriminering inte förekommer inom landet. Kommittén anser att diskriminering är ett fenomen som faktiskt förekommer eller kan förekomma i alla länder och därför är samtliga konventionsstater skyldiga att vara vaksamma, och rapportera om de åtgärder som vidtas för att förebygga eller bekämpa rasdiskriminering.

– Vissa stater rapporterar ger intrycket att regeringen anser att det inte behövs några ytterligare lagstiftande åtgärder eftersom konventionen utgör del av landets rättssystem. Enligt konventionen är staterna emellertid inte bara förpliktade att anta lagar som förbjuder vissa handlingar, utan de är också skyldiga att vidta åtgärder inom domstolsväsendet och den statliga förvaltningsapparaten, liksom på kultur-, undervisnings- och informationsområdet. En konventionsstat fullgör inte sina skyldigheter enligt konventionen genom att helt enkelt fördöma rasdiskriminering i landets grundlag.²⁸

– I vissa fall har konventionsstater inte tagit med texten till lagar mot diskriminering och relevant rättspraxis i rapporten.

För att hjälpa konventionsstaterna att utarbeta rapporterna har CERD-kommittén utfärdat allmänna riktlinjer.²⁹

b) Mellanstatliga anmälningar (artikel 11—13)

Samtliga konventionsstater erkänner CERD-kommitténs behörighet att ta emot sådana anmälningar som en konventionsstat kan göra mot en annan konventionsstat som inte efterlever bestämmelserna i konventionen, och att i sådana fall vidta åtgärder (artikel 11.1). Ännu har emellertid ingen konventionsstat tillgripit detta förfarande, som innebär att en förlikningskommission ska utses *ad hoc* om frågan inte löses på annat sätt (artikel 12). Staterna är extremt ovilliga att använda detta förfarande eftersom det är komplicerat och tidskrävande. Om stater vill ta upp fall angående påstådda kränkningar eller brister i andra stater, föredrar de att använda FNs politiska fora, t.ex. MR-kommissionen eller Generalförsamlingen. Till dags dato har inte någon stat använt detta förfarande för mellanstatliga anmälningar med hänvisning till någon av FNs MR-konventioner.

c) Anmälningar från enskilda personer eller grupper (artikel 14)

Med användning av detta förfarande kan enskilda personer eller grupper av enskilda personer anmäla direkt till CERD-kommittén att någon av deras rättigheter enligt konventionen har kränkts, förutsatt att vederbörande stat(er) har förklarat att den (de) erkänner kommitténs befogenheter enligt artikel 14. Denna artikel trädde i kraft 1982, då den tionde konventionsstaten avgav denna förklaring angående kommitténs befogenheter. De enskilda personerna eller grupperna måste ha uttömt de möjligheter som alla tillgängliga inhemska rättsmedel erbjuder. (Närmare beskrivning av tillvägagångssättet och råd om hur man inger en anmälan återfinns i del II, avsnitt 2, i denna handbok.)

I artikel 14.2 föreskrivs vidare att varje konventionsstat som avger en förklaring enligt punkt 1 i denna artikel kan upprätta eller utse ett nationellt organ som är behörigt att mottaga och pröva anmälningar från sådana enskilda personer eller grupper av personer som påstår att någon av deras rättigheter enligt ICERD har kränkts, och som har prövat alla andra tillgängliga inhemska rättsmedel. Om anmälaren inte får sitt fall tillfredsställande reglerat genom det utsedda organet har han rätt att hänskjuta ärendet till kommittén. Idag (den 1 januari 2000) är Luxemburg och Sydafrika de enda konventionsstater som har utsett ett permanent utskott i enlighet med artikel 14.2.

Vad avser enskilda personers eller grupper av enskilda personers anmälningar inom ramen för FNs MR-mekanismer, har artikel 14 i ICERD och kommitténs praxis vissa särdrag som skiljer detta förfarande från likartade förfaranden enligt andra MR-instrument. Exempelvis är det enligt artikel 14 inte bara enskilda personer utan även grupper av enskilda personer som har rätt att inge anmälan om att de har utsatts för kränkning. Vidare kan kommittén handlägga anmälningar som samtidigt är föremål för ett annat internationellt undersökningsförfarande, och kommittén lämnar förslag och rekommendationer snarare än att enbart uttrycka ståndpunkter.

Detta förfarande ska emellertid inte förväxlas med domstolarnas befogenhet att utöva rättskipning. En dom från en domstol är juridiskt bindande, men förslag och rekommendationer från kommittén har inte samma juridiska tyngd. Likväl betraktas dessa förslag och rekommendationer allmänt som officiella slutsatser från ett behörigt

”halvrättsligt” organ och man förväntar sig att de ska respekteras och efterlevas av konventionsstaterna. I detta sammanhang är det viktigt att media och allmänheten får kännedom om de fall som hänskjutits till kommittén och de ståndpunkter som kommittén uttryckt.

C. Andra nya förfaranden

Kommittén har haft ett ständigt problem som har hindrat dess arbete och gjort det svårt för den att fullgöra sitt mandat, nämligen att ett fåtal konventionsstater antingen underlåter att inge periodiska rapporter eller inkommer för sent med dem. Anledningen till detta uppges vara t.ex. att man inte har personal med kunskap om rapportering om mänskliga rättigheter eller också kan man hänvisa till den stora arbetsbörda som det innebär att fullgöra rapporteringsskyldigheterna enligt de allt fler MR-instrumenten.

För att hantera detta problem beslutade kommittén 1991 vid sin 39:e session att när en stat är mycket försenad med sin rapport, ska kommittén, trots att den inte har någon aktuell rapport, granska hur den staten tillämpar konventionen med användning av dess senaste rapport och annan relevant information (s.k. **granskningsförfarande eller ’review procedure’**). Denna åtgärd ger kommittén större kontroll över rapporteringsprocessen, eftersom den inte är helt beroende av konventionsstaterna för att kunna granska hur de efterlever konventionen.

En konventionsstat vars rapport är mer än fem år försenad, meddelas per brev av kommittén att en granskning kommer att göras. Senare meddelas exakt datum då granskningen kommer att ske och konventionsstaten inbjuds att delta i mötet. Avsikten är att främja en dialog mellan konventionsstaten och kommittén, trots avsaknaden av rapporten, och därigenom säkerställa åtminstone någon form av granskning i samtliga konventionsstater. I många fall har detta förfarande lett till att konventionsstater skyndsamt har inkommit med försenade rapporter och gjort det möjligt för kommittén att återuppta dialogen med dessa stater.

Vid kommitténs 45:e session år 1994 infördes ett annat nytt förfarande när kommittén beslutade om att införa förebyggande åtgärder i arbetsrutinerna. Sådana åtgärder omfattar **tidiga insatser (early warning measures)** och **brådskande förfarande (urgent procedures)**. I kommitténs årsrapporter förklaras dessa förebyggande åtgärder på följande sätt:

Tidiga insatser ska vidtas för att förhindra att befintliga problem eskalerar till konflikter. Dessa förebyggande åtgärder kan också omfatta förtroendeskapande åtgärder och åtgärder för att identifiera och stödja alla former av tolerans, särskilt för att förhindra att tidigare konflikter blossar upp på nytt.

Exempel på situationer när tidiga insatser bör sättas in i ett land är t.ex. följande:

- *det finns ingen lagstiftning som kan ligga till grund för definition av och förbud mot alla former av rasdiskriminering enligt konventionen; mekanismerna för efterlevande eller tillämpning av konventionen är bristfälliga, bland annat saknas rättsmedel;*
- *det finns mönster med eskalerande rashat och rasistiskt våld, eller rasistisk propaganda eller upprop som uppmanar till rasintolerans från personer, grupper eller organisationer, i synnerhet folkvalda representanter eller andra befattningshavare;*
- *det finns ett påtagligt mönster med rasdiskriminering som kan avläsas genom sociala och ekonomiska indikatorer; betydande strömmar av flyktingar eller tvångsflyttade personer till följd av ett mönster med rasdiskriminering eller inkräktande på minoritetsgruppers mark.*

Ett brådskande förfarande ska inledas när man omedelbart måste ingripa för att förhindra eller begränsa graden av eller antalet allvarliga kränkningar av konventionen. Situationer där ett brådskande förfarande bör inledas är exempelvis en situation där det förekommer ett mönster med allvarlig, utbredd eller varaktig rasdiskriminering, eller en allvarlig situation som är förenad med risk för ytterligare rasdiskriminering.

Relevant fall – L.K. mot Nederländerna

Nedan följer en sammanfattning av meddelande nr 4/1991 (L.K. mot Nederländerna), ett av de fall som anmäldes med stöd av artikel 14, kommitténs ståndpunkt samt de uppföljande åtgärder som konventionsstaten vidtog:

L.K., en marockansk medborgare bosatt i Utrecht, Nederländerna, skulle titta på ett hus som han och hans familj hade blivit erbjudna att hyra, men framför huset samlades en grupp människor som började skrika ”inga fler utlänningar” och några av dem hotade att sätta eld på huset om L.K. flyttade in. 28 grannar undertecknade en namnlista där man krävde att huset inte skulle hyras ut till L.K.

L.K. anmälde att han utsatts för rasdiskriminering. De flesta av dem som undertecknat namnlistan förhöordes, men några månader senare informerade åklagaren vid Utrechts tingsrätt L.K. om att ärendet inte hade registrerats som ett brottmål på hans åklagarkammare därför att det inte stod klart att en brottslig handling hade begåtts.

L.K.s advokat vände sig då till nästa högre instans i Amsterdam och yrkade att åtal skulle väckas mot dem som undertecknat namnlistan. Denna begäran avslogs med hänvisning till allmänintresset och den förklaringen att namnlistan inte var tänkt att vare sig förolämpa någon eller uppmuntra rasdiskriminerande handlingar.

L.K. anmälde då fallet till CERD-kommittén, bland annat av följande skäl: lokalbefolkningens kommentarer och uttalanden var rasdiskriminerande till sin art,

polisen utredde inte ärendet snabbt och effektivt och den högre domstolen fördröjde processen och baserade sitt beslut på ofullständig bevisning.

Vid sin 42:a session i mars 1993 konstaterade CERD-kommittén att lokalbefolkningens handlingar var diskriminerande, att polisens och åklagarens utredningar var ofullständiga och att det åligger staten att snabbt och noggrant utreda hotelser som uppmuntrar till rasistiskt våld, särskilt när sådana hotelser uttalas offentligt och av en grupp av människor. Vidare erbjöd polisen och åklagaren inte effektivt skydd och rättsmedel i den bemärkelse som avses i artikel 6 i konventionen.

CERD-kommittén rekommenderade följaktligen att konventionsstaten skulle ompröva sin politik och sina rutiner när det gäller rasistiskt våld och att den skulle gottgöra L.K. i proportion till den moraliska skada han lidit.

I sin 13:e rapport till kommittén³⁰ lämnade den nederländska regeringen utförlig information om de nya och strängare riktlinjer som den hade utfärdat till polisen och åklagardistriktet för att förhindra diskriminering, och påpekade att regeringen genom att utfärda dessa nya riktlinjer också hade följt kommitténs rekommendationer i fallet L.K. Regeringen meddelade vidare att den, i samråd med L.K.s advokat och L.K. själv, hade lämnat skälig ersättning.³¹

Med stöd av dessa förfaranden granskar kommittén situationen utan att ha någon rapport från den aktuella konventionsstaten.

CERD-kommittén har tidigare tagit ställning till konflikterna i före detta Jugoslavien och i regionen kring de stora sjöarna i Afrika. Ett antal andra överhängande situationer har inneburit att kommittén har inlett ett brådskande förfarande, bland annat i samband med Australiens ändring av lagen om ursprungsbefolkningar (Native Title Act), som betraktades som rasdiskriminerande mot Australiens ursprungsbefolkningar.

Anmärkning: De tidiga insatserna och det brådskande förfarandet får endast initieras av CERD-kommitténs ledamöter. Frivilligorganisationer som önskar att sådana åtgärder ska vidtas kan kontakta en ledamot och be honom eller henne att agera. Frivilligorganisationens uppföljning av sådana åtgärder ska också ske via en eller flera ledamöter i CERD-kommittén.

Den senaste viktiga utvecklingen vad gäller CERD-kommitténs arbete ägde rum i augusti 2000, då kommittén anordnade en två dagar lång diskussion om ett tema, nämligen diskriminering av romer. Denna första temadiskussion, som var den första i sitt slag i kommitténs 30-åriga historia, var på många sätt en milstolpe. Först och främst ledde den till en allmän rekommendation³² som skisserade ett antal åtgärder som regeringarna i de berörda konventionsstaterna bör vidta för att förbättra situationen för romerna. Här bör det påpekas att en allmän rekommendation normalt

inte utarbetas till följd av en diskussion utan till följd av att en ledamot inger ett utkast.

För att i största möjliga utsträckning få tillgång till aktuella forskningsresultat, information och erfarenhet bjöd CERD-kommittén in gäster till temadiskussionen, såväl från regionala institutioner som andra FN-organ, särskilt sakkunniga från underkommissionen för främjande och skydd av mänskliga rättigheter och en särskild rapportör från MR-kommissionen med ansvar för rapporteringen om nutida former av rasism.

Kommittén har också mottagit och i vederbörlig ordning beaktat detaljerad information och även förstahandsberättelser och uppgifter från frivilligorganisationer, särskilt inom de berörda grupperna, dvs. romernas organisationer, genom att anordna ett informellt möte på kommitténs officiella mötestid och genom att uppmana dessa organisationer att inlämna skriftliga berättelser.

Temadiskussionen var ett nytt inslag i CERD-kommitténs arbete, men det var ingen nyhet för dem som arbetar med att övervaka tillämpningen av FNs konventioner. Många andra granskningskommittéer har anordnat temamöten i flera år och med framgång utvecklat metoder att på ett meningsfullt sätt engagera frivilligorganisationer i dessa temadiskussioner.

Med tanke på att denna första temadiskussion blev så lyckad, kan man räkna med att CERD-kommittén i framtiden kommer att institutionalisera temamöten och att dessa kommer att bli en effektiv del i kommitténs arbete.

D. ICERDs inflytande på stater

Sedan ICERD trädde ikraft har vissa förändringar som ägt rum i olika länder ansetts bero på konventionens positiva inflytande, bl.a. följande:

- Stater har ändrat sin grundlag genom att införa förbud mot rasdiskriminering.
- Den systematiska granskningen av befintliga lagar och bestämmelser har lett till att stater har ändrat sådana lagar som tenderar att vidmakthålla rasdiskriminering och stater har infört sådana nya lagar som behövs för att fullgöra förpliktelserna enligt konventionen.
- Uppmaning till rasdiskriminering och rasistiskt våld har straffbelagts.
- Stater har infört rättsliga garantier och förfaranden för att vidta åtgärder mot diskriminering vad gäller personlig säkerhet, politiska rättigheter, sysselsättning, bostad, utbildning och tillträde till sådana områden och serviceinrättningar som är avsedda för allmänheten.
- Stater har tagit initiativ till utbildningsprogram som syftar till att främja goda relationer och tolerans mellan olika raser och etniska grupper.
- Stater har inrättat institutioner och organ som ska hantera rasdiskrimineringsproblem och skydda ursprungsbefolkningars intressen.
- Regeringar ber om tekniskt stöd från FN i sådana frågor som lagstiftning mot diskriminering och rättsmedel för offer.

Del II

Frivilligorganisationers bidrag till CERD-kommitténs arbete

Frivilligorganisationer kan få rådgivande status hos Ekonomiska och sociala rådet (ECOSOC) och dess underställda organ, t.ex. MR-kommissionen. Detta innebär att de kan ingå som en integrerad del i dessa organs arbetsrutiner.³³ De flesta av FN:s granskningskommittéer, däribland CERD-kommittén, är inte FN-organ i formell bemärkelse. De har visserligen starka kopplingar till FN, som bistår dem med sekretariatstjänster, men de har upprättats till följd av konventionerna. Reglerna om rådgivande status gäller därför inte för dem och följaktligen finns det inga formella förbindelser mellan CERD-kommittén och frivilligorganisationer.

Även om förbindelserna är informella, har CERD-kommittén erkänt betydelsen av frivilligorganisationernas insatser. När kommitténs ledamöter granskar konventionsstaternas rapporter använder de i allt större utsträckning information som de har fått eller samlat in från icke-statliga källor. Även om den information som når fram till ledamöterna inte har samlats in, vidareförmedlats eller analyserats systematiskt, har Anti-Racism Information Service (ARIS)³⁴ – en frivilligorganisation med kontor i Genève – åtagit sig uppgiften att förmedla kontakter mellan MR-grupper och kommitténs ledamöter samt att hjälpa ledamöterna att söka efter relevant information. Det kommitténs ledamöter behöver är en bild av situationen som är mer heltäckande än den de får genom konventionsstatens officiella rapport. Med andra ord bör frivilligorganisationer titta på sådana frågor som: Är det något som saknas i den officiella rapporten? Innehåller den vilseledande information? Är antagandena, analyserna och betoningarna riktiga?

Utöver att lämna information till kommittén kan frivilligorganisationer, särskilt de som är verksamma på nationell nivå, även informera sina medlemmar och allmänheten om ICERD och om konventionsstaternas rapporter.

Frivilligorganisationerna kan ta upp sådana frågor som är särskilt viktiga för dem och även specifika kommentarer som kommitténs ledamöter har gjort ifråga om en stats efterlevnad (eller dess bristande efterlevnad) av ICERD. Om regeringen är långsam med att genomföra rekommenderade förändringar av lagar, politik och praxis, kan frivilligorganisationer vara till allmänhetens hjälp genom att driva på detta arbete.

1. Rapporteringsförfarande

När en frivilligorganisation lämnar information till CERD-kommittén ligger det i kommitténs och frivilligorganisationens intresse att detta sker så effektivt som möjligt. Erfarenheten har visat att om man bara överlämnar obearbetad information om slumpmässiga fall eller artiklar till kommittén, ger detta normalt inte någon större effekt. Ett överflöd av information kan också bli ett problem. Därför behöver man en genomarbetad strategi.

Det bästa alternativet är att ta fram en kompletterande rapport – en s.k. skuggrapport (shadow report) eller parallellrapport. Det finns två metoder att utarbeta en sådan rapport. Den ena metoden innebär att man sammanställer en detaljerad rapport som behandlar varje punkt i konventionsstatens rapport och som innehåller kompletterande uppgifter eller uppgifter som motsäger informationen i statens rapport. Detta kräver mycket tid och resurser, men verkar vara det mest effektiva sättet att tillhandahålla information. Dessutom är det mycket sannolikt att kommittén beaktar en sådan rapport. De frivilligorganisationer som inte har erforderlig kapacitet för detta och/eller vars verksamhet är begränsad till vissa områden, kan välja den andra metoden, nämligen att ta upp vissa förhållanden i sin parallellrapport – t.ex. sådana förhållanden som påverkar vissa grupper eller vissa områden, som utbildning, sysselsättning eller arbetsförhållanden.

När det gäller själva arbetet med rapporten har vi samlat in några användbara råd genom att ställa frågor till kommitténs ledamöter och till frivilligorganisationer som har erfarenhet av sådant arbete.

A. Åtgärder som ska vidtas innan CERD-kommittén granskar konventionsstatens rapport

När ska rapporten lämnas in? – Som nämnts tidigare i denna handbok ska en konventionsstat lämna in sin inledande rapport inom ett år efter det att konventionen har trätt ikraft för den staten och därefter ska de periodiska rapporterna inges vartannat år. Regeringen i respektive konventionsstat kan upplysa om när rapporten ska inges. Alternativt kan frivilligorganisationer kontakta CERD-kommitténs sekretariat eller använda Treaty Body Database på webbplatsen för the Office of the High Commissioner for Human Rights (högkommissarien för mänskliga rättigheter - www.unhchr.ch).

Har rapporten redan skickats? – Kontakta den myndighet som ansvarar för utarbetandet av den officiella rapporten till CERD-kommittén (oftast utrikesdepartementet) för att ta reda på om statens rapport redan har skickats eller när regeringen planerar att överlämna den till kommittén. Om rapporten ännu inte är färdig, kan frivilligorganisationer förhandla med vederbörande myndighet om att få delta i arbetet. Vissa regeringar är villiga, och till och med angelägna, att samråda med nationella frivilligorganisationer för att undvika kritik för en ofullständig rapport. I andra stater kan det vara omöjligt att få någon som helst kontakt med

regeringen. Oavsett utfallet av sådana samråd med regeringen, är det viktigt att frivilligorganisationerna bevarar sin ställning som oberoende organisationer.

Om rapporten redan är klar brukar man kunna få ett exemplar från regeringen. Om frivilligorganisationer har problem att skaffa fram rapporter, kan CERD-kommitténs sekretariat lämna uppgift om dokumentnumret så att organisationen kan beställa ett exemplar från dokumentationsavdelningen vid FNs kontor i Genève (se Viktiga adresser / Useful Addresses i slutet av denna handbok). Denna typ av dokument finns också att hämta på webbplatsen för the Office of the High Commissioner for Human Rights (högkommissariaten för mänskliga rättigheter - www.unhchr.ch).

När rapporten har ingivits till kommittén, och FNs sekretariat har redigerat och översatt den till de officiella språken, sätts den upp på listan över rapporter som väntar på behandling. Vid nästa session brukar kommittén besluta vilka länders rapporter som ska granskas vid påföljande session och vilka ledamöter som ska utses till landsrapportörer. (Om en rapport inkommer under en pågående session kan detta beslut fattas vid samma session.)

På grund av kommitténs arbetsbelastning brukar en rapport normalt inte granskas förrän två eller tre sessioner efter det att den satts upp på väntelistan. Kommittén brukar emellertid prioritera konventionsstaters första rapporter, rapporter som är mycket försenade och rapporter från länder där det pågår en viktig utveckling.³⁶ När datum för granskning av rapporten har fastställts bör frivilligorganisationer göra upp ett schema för utarbetandet av en parallellrapport eller annan relevant information.

Frivilligorganisationer kan kontakta

... landsrapportören

Frivilligorganisationer som planerar att lämna information till CERD-kommittén rekommenderas att kontakta landsrapportören för respektive land. Landsrapportörens namn lämnas ut av kommitténs sekretariat. Sekretariatet kan också lämna uppgift om adress och telefonnummer, om den sakkunnige har samtyckt till att dessa uppgifter lämnas ut till allmänheten. I annat fall kan man kommunicera med landsrapportören via sekretariatet.

Frivilligorganisationer kan upplysa landsrapportören om att de tänker lämna in en parallellrapport. De kan be att få råd angående rapportens innehåll och format samt be att få veta när och vart den ska skickas. I vissa fall kan man överväga att bjuda in landsrapportören till ett möte med nationella frivilligorganisationer i det aktuella landet, särskilt om organisationerna inte kan ha någon representant i Genève när rapporten granskas. Några f.d. landsrapportörer har berättat om den nytta de har haft av sådana möten.

... andra frivilligorganisationer

Många gånger är det effektivare att framställa en parallellrapport i samarbete med andra frivilligorganisationer. Därigenom kan man undvika dubbelarbete och använda

sina kunskaper, sitt material och sina resurser på ett effektivt sätt. Om kommitténs ledamöter får alltför många parallellrapporter minskar sannolikheten för att de läser samtliga. Om flera rapporter behandlar samma frågor kan dessutom den sammantagna bilden snarare bli förvirrande än klarläggande.

Samarbetet om en parallellrapport kan ske på två sätt: Frivilligorganisationerna kan antingen gå samman och utarbeta en gemensam rapport eller också kan de sammanställa de enskilda rapporterna till en enda rapport. Ibland kan det vara svårt att göra gemensam sak, särskilt som frivilligorganisationer i vissa fall har olika eller motstridiga uppfattningar. Det kan också vara så att de hellre vill uttrycka sina egna ståndpunkter klart och tydligt än tvingas kompromissa om formuleringar. Trots dessa nackdelar tror vi att man har mycket att vinna på denna metod därför att kommitténs ledamöter kommer att lägga större vikt vid en sådan rapport.

Exempel: Det finska förbundet för mänskliga rättigheter

Det finska förbundet för mänskliga rättigheter (FLHR) har deltagit i utarbetandet av Finlands rapporter till alla granskningskommittéer som övervakar tillämpningen av FNs MR-konventioner, inklusive CERD-kommittén. Även om vi inte föreslår att Finlands metod ska fungera som modell, är den ett bra exempel på ett framgångsrikt samarbete mellan regering och frivilligorganisationer. Martin Scheinin, tidigare ordförande för FLHR och för närvarande medlem av FNs kommitté för mänskliga rättigheter, konstaterar följande:³⁵

”Även om frivilligorganisationer finner anledning att kritisera det faktum att det finns människorättsproblem i Finland, pågår det en relativt väl fungerande dialog mellan regeringen och olika aktörer i samhället, däribland frivilligorganisationer. En dimension av denna dialog är att regeringen har tillsatt en rådgivande nämnd för internationella MR-frågor som i ett tidigt skede diskuterar Finlands rapporter till de olika granskningskommittéerna. Mer än hälften av de medlemmar i den rådgivande nämnden som har föreslagits av frivilligorganisationer är opartiska, sakkunniga akademiker. Genom dessa diskussioner kan frivilligorganisationer påverka den slutliga versionen av rapporten.

Under de senaste åren har denna modell för frivilligorganisationernas inflytande kompletterats, eller till och med ersatts, med praxisen att man i ett tidigt skede av rapportens utarbetande anordnar en offentlig utfrågning. En sådan utfrågning gör det möjligt för ett större antal frivilligorganisationer än dem som är representerade i den rådgivande nämnden, att uttrycka sina åsikter om vilka problem som ska tas upp i regeringens rapport. [...] Det är regeringens ansvar att skriva och lämna in rapporten. Även om många frivilligorganisationer inte vill delta i det faktiska utarbetandet av rapporten vill de lägga fram sin kritik för de regeringstjänstemän som sammanställer rapporterna.

Eftersom vissa frivilligorganisationer med ett etablerat internationellt rykte ofta har fått erkännande för trovärdigheten i den information de lämnar till olika FN-organ, kan någon form av förbindelse med sådana frivilligorganisationer höja inhemska frivilligorganisationers status och trovärdighet.

Internationella frivilligorganisationer med erfarenhet av CERD-kommitténs arbete, t.ex. ARIS, kan också vara till stor nytta genom att se till att nationella frivilligorganisationer får tillträde till FN, och de kan hjälpa till med att identifiera och påverka kommittéledamöter som kan vara intresserade av frivilligorganisationens frågor. Dessutom kan de vara behjälpliga genom att beställa dokument, och, om organisationen inte har någon representant i Genève, kan de hjälpa till genom att lämna parallellrapporten direkt till kommitténs ledamöter.

Mundo Afro, en uruguayansk frivilligorganisation som i augusti 1999 ingav sin första parallellrapport till CERD-kommittén, berättade om sina positiva erfarenheter av internationella frivilligorganisationer som har hjälpt dem. IMADR och ARIS hjälpte organisationen med rapportens format, språk och argumentation. De hjälpte också till genom att förmedla kontakt mellan organisationen och landsrapportören för Uruguay, och de skickade två av sina representanter till Genève, där de delade ut exemplar av parallellrapporten till CERD-kommitténs ledamöter. De hjälpte dessutom till genom att anordna ett informellt informationsmöte.

... regeringen

Det kan vara bra om frivilligorganisationer inte bara diskuterar utarbetandet av rapporten med den aktuella regeringen, utan även meddelar regeringsdelegationen vilka frågor frivilligorganisationen kommer att rekommendera kommitténs ledamöter att ställa vid granskningen av rapporten. Det händer ofta att delegationen inte har underlag eller kompetent personal tillgänglig och därför blir frågorna inte besvarade förrän nästa gång landets rapport ska granskas (dvs. tidigast om två år). Sådana dröjsmål kan förhindras om regeringen informeras i förväg.

... riksdagsledamöter

Detta kan vara särskilt bra i stater där regeringen är mycket lyhörd för frågor som väcks av den lagstiftande församlingen och där man kan utöva ett indirekt inflytande genom riksdagsledamöter.

... media

Media kan vara en värdefull partner när det gäller att informera allmänheten om att rapporten ska granskas. Om landets nationella media har en korrespondent eller lokalavdelning i Genève, eller i närheten, kan man kontakta både huvudkontoret och lokalavdelningen eller korrespondenten – om möjligt personligen. Om någon sådan avdelning inte finns kan man försöka få nationella media att skicka en reporter till Genève. Ett annat sätt att sprida information om kommitténs granskning av rapporten är att kontakta internationella media som bevakar FN:s arbete. För att se till att särskilt viktiga frågor behandlas utförligt, kan frivilligorganisationer överväga att informera mediafolk om dessa frågor, om konventionens räckvidd och innehåll samt om kommitténs arbetsrutiner.

Att skriva en parallellrapport³⁷

Disposition:

Framsida: Det är viktigt att rapporten fångar kommittéledamöternas intresse. Framsidan ska därför ge viktig information om landet och namnet på den organisation som har utarbetat rapporten.

Innehållsförteckning: För att hålla kommittéledamöternas intresse vid liv bör man ha med en detaljerad innehållsförteckning, inte bara för att ge kommittéledamöterna en bra uppfattning om innehållet i rapporten, utan också göra det möjligt för dem att gå direkt till de punkter som de är intresserade av.

Inledning: Vi måste utgå från att kommitténs ledamöter träffar på namn på frivilligorganisationer som de inte känner till. Inledningen bör därför innehålla en kort beskrivning av frivilligorganisationen och dess verksamhetsområde. Inledningen bör också innehålla en sammanfattning av huvudpunkterna.

Exempel: Förordet till rapporten från den schweiziska frivilligorganisationen Forum against Racism börjar så här:

”Forum against Racism” är en sammanslutning och ett nätverk bestående av fler än 80 antirasistiska organisationer och ett stort antal enskilda medlemmar från hela Schweiz. Organisationen bildades hösten 1991 efter en rad attacker mot flyktningförläggningar. Forumet vill främja informationsutbytet mellan sina medlemmar och allmänheten och försöka utöva inflytande på nationell och internationell nivå.”³⁸

Själva rapporten: Som nämnts ovan, och vilket också kommittéledamöter rekommenderar, är det bäst att ta upp de olika frågorna i rapporten i samma ordningsföljd som artiklarna i ICERD. I annat fall bör man i inledningen och sedan hela texten igenom tydligt hänvisa till de specifika artiklar i ICERD som respektive fråga avser. Anledningen till detta är att kommitténs uppgift är att övervaka konventionsstaternas efterlevnad av bestämmelserna i ICERD. På detta sätt kan man stycke för stycke korrigera eller kommentera uppgifterna i statens rapport. Denna uppläggning utesluter emellertid inte att man i inledningen ger en allmän beskrivning av viktiga händelser och problem.

Under varje punkt bör det finnas en kort beskrivning av frågan. Utelämnad information eller brister i statsrapporten bör påpekas. Parallellrapporten kan också omfatta frågor som kommittén kan ta upp. Glöm inte att det står kommitténs ledamöter fritt att beakta eller välja bort frivilligorganisationens information och att man därför bör undvika att använda imperativformen.

Källor:

Frivilligorganisationens analys av rasdiskriminerande handlingar eller praxis kan belysas med många olika typer av information, t.ex.

- statistik (information om hur, när, var och av vem den har insamlats),
- resultat av akademisk forskning (*dito*),
- officiella dokument utfärdade av myndigheter,
- specifika fall som har rapporterats i tillförlitliga tidningar, och
- rättsfall.

I allmänhet uppskattar kommittéledamöterna att få information om specifika fall som belyser de frågor som tas upp i parallellrapporter. Exempelvis kan nämnas att i den parallellrapport om Nepal som South Asia Human Rights Documentation Centre (SAHRDC) lämnade till CERD-kommittén i augusti 1998, tar man upp ett fall för att belysa hur den nepalesiska polisen ostraffat kunnat operera i en av Nepals regioner. Det är alltid bra att hålla i minnet att det måste finnas en källhänvisning (med datum) till all information som lämnas, så att dess tillförlitlighet kan underkastas en opartisk granskning. Man ska aldrig göra påståenden som inte kan styrkas med vederhäftig bevisning. ”Enligt tillförlitliga källor ...” kan räcka för journalister men inte i den här typen av rapporter. Alla källor som uppges i en rapport måste vara precisa, sanningsenliga och autentiska.

Exempel: European Roma Rights Center

I den parallellrapport som European Roma Rights Center (ERRC) ingav i mars 1999 om Italiens efterlevnad av ICERD, styrker man sina påståenden genom att hänvisa till många officiella dokument från såväl den italienska regeringen som internationella och regionala institutioner. Följande utdrag ur rapporten hänvisar till artikel 2 i konventionen.

”Diskussion om artikel 2

Regeringen har ännu inte fullgjort sin förpliktelse att ”förbjuda och med alla lämpliga medel, däribland lagstiftning [...], göra slut på rasdiskriminering [...]” (Artikel 2.1 d). Å ena sidan förefaller lagarna om förbud mot rasdiskriminering inte att i sig erbjuda tillräckliga rättsmedel och de har heller inte uppmärksamrats i någon större utsträckning. Å andra sidan har regeringen inte vidtagit åtgärder för att garantera att de lagar som finns tillämpas effektivt i praktiken.

Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans drog nyligen följande slutsats: ”I Italien finns det ingen generell lagstiftning mot diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung.” Bortsett från 1993 års ändringar av brottsbalken (som tar upp spridningen av rasistiska uttalanden och rasistiskt våld) erbjuder italienska lagar ”klena vapen mot rasdiskriminering och synliga uttryck för intolerans”. De immigrationslagar som antogs i juli 1998 förefaller ge ett begränsat skydd mot rasdiskriminering. Räckvidden av det skydd som lämnas i dessa lagar är emellertid inte helt klar och de rättsmedel som erbjuds är otillräckliga.

Även om regeringen ratificerade ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter i november 1997, har Italien ännu inte någon lag om minoriteter. Dessutom förefaller det nu som om en eventuell lag som garanterar minoriteters rättigheter, om och när en sådan lag slutligen antas, inte kommer att gälla romer. I juni 1998 godkände deputeradekammaren ett lagförslag om minoriteters språkliga och kulturella rättigheter, som för närvarande behandlas i senaten, först sedan romerna uttryckligen uteslutits från den föreslagna lagens räckvidd.

På ett liknande sätt, efter det nya förslaget till en ny immigrationslag först hade lovordats av regeringen, med flera, därför att den gav legala invandrare som inte är italienska medborgare rätten att rösta i lokala val ströks denna bestämmelse innan lagen slutligen antogs.

Tvetydigheten och de därav följande bristerna i Italiens lagstiftning om rasdiskriminering förvärras av att man underlåter att se till att lagarna tillämpas effektivt. Trots den allmänna grundlagsbestämmelsen om jämlikhet (artikel 3) "finns det inte någon rättspraxis ifråga om rasism". Vidare förefaller det som om det inte finns någon rättspraxis när det gäller de få lagar som förbjuder diskriminerande handlingar utan våldsinslag.

När det gäller de ändringar av brottsbalken som infördes 1993 med avseende på rasistiskt våld och rasdiskriminerande uttalanden (racially motivated violence and hate speech), hävdade den italienska delegationen vid kommitténs session i mars 1995, då regeringens åttonde och nionde periodiska rapporter granskades, att "som en direkt följd av den nya lagstiftningen [mot rasism och diskriminering], har antalet handlingar präglade av intolerans, diskriminering och rasistiskt våld minskat drastiskt". Regeringen kunde emellertid inte lämna någon uppgift om hur ofta eller hur effektivt rättsmedel mot rasistiskt våld hade tillämpats, utan uppgav helt enkelt att "ännu har inga processer enligt den nya lagstiftningen slutförts, vilket innebär att det ännu inte finns några domar, även om domstolarna har fattat många beslut enligt 1975 års lagstiftning". Tyvärr innehåller den rapport som regeringen ingav 1998 inte någon mer information om denna punkt. Kort sagt har ERRC efter flera månaders intensiva undersökningar inte kunnat hitta något som strider mot det uttalande som ms Chanet, ordföranden för FNs MR-kommitté (United Nations Human Rights Committee) gjorde den 17 juli 1998, nämligen att i Italien "har man inte kommit särskilt långt i kampen mot rasism".

Anmärkning. I ERRCs rapport finns utförliga och användbara fotnoter med källhänvisningar till varje påstående.

Frivilligorganisationers rapporter kan också hänvisa till kommentarer och utlåtanden som tidigare antagits av CERD-kommittén samt till rapporter och kommentarer från

- nationella MR-institutioner (national human rights institutions)
- FNs organ för mänskliga rättigheter och andra granskningskommittéer
- regionala institutioner (Europarådet, Interamerikanska människorättskommissionen, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa [OSSE] osv.).
- FNs fackorgan (t.ex. Internationella arbetsorganisationen [ILO]).

Språk:

Rapporten bör utarbetas på engelska. Versioner på franska och/eller spanska uppskattas också och rekommenderas i de fall då landsrapportören har ett av dessa språk som modersmål.

Längd:

Man bör undvika omfattande dokument. En av kommitténs f.d. sekreterare föreslår att frivilligorganisationers rapporter ska bestå av högst 20 sidor.

Om frivilligorganisationen inte kan utarbeta en parallellrapport – andra typer av framställningar

Även om frivilligorganisationer rekommenderas att utarbeta en parallellrapport, är detta ett mycket tidskrävande arbete och en omöjlig uppgift för många. Då kan man istället utarbeta framställningar som endast behandlar vissa artiklar i konventionen och som beskriver statens kränkningar av dem. Framställningar kan även bygga på tidningsartiklar (från tillförlitliga källor) med en förklarande not som beskriver situationen och hänvisar till den relevanta artikeln i ICERD. Vid utarbetandet av sådana framställningar bör man emellertid följa de råd som lämnats ovan om parallellrapporter.

Hur och när rapporten ska lämnas in:

När man har etablerat direktkontakt med landsrapportören, kan han eller hon tala om när, vart och hur rapporten ska skickas in. Vad avser tidpunkten vill vissa ha den så fort som möjligt, medan andra vill ha den några veckor i förväg. Vissa av kommitténs ledamöter är skeptiska till frivilligorganisationer och det kan ibland vara problematiskt att lämna rapporten till dem. Tre alternativ kan övervägas:

1. Arton exemplar, plus ett extra till sekretariatet, kan skickas till CERD-kommitténs sekretariat, som sedan vidarebefordrar dem direkt till kommitténs ledamöter. Lägga rapporten i separata kuvert adresserade till var och en av kommitténs ledamöter.
2. Innan sessionen inleds kan ett exemplar skickas till ARIS som då för upp rapporten på sin dokumentlista. I början av sessionen skickas listan ut till ledamöterna, som kan beställa exemplar av de dokument de vill ha.

3. Om frivilligorganisationen kan närvara vid sessionen kan den så snart som möjligt överlämna ett exemplar direkt till varje ledamot. Fråga varje ledamot om han/hon vill se rapporten utan att vara påstridig. Vissa sakkunniga blir förtvivlade när de får parallellrapporter samma dag som statens rapport ska granskas.

B. Medan rapporten granskas

Frivilligorganisationen bör helst vara närvarande vid det sammanträde där den aktuella rapporten granskas. På så sätt får man förstahandsinformation om såväl kommittéledamöternas kommentarer och/eller frågor samt statens svar.

Om frivilligorganisationen kan skicka någon till kommitténs session i Genève kan exempelvis nedanstående aktiviteter övervägas. (Organisationen kan vända sig till CERD-kommitténs sekretariat, vederbörande regering eller landets permanenta FN-delegation för att ta reda på exakt vilket datum statens rapport ska granskas.)

Anmärkning: För att komma in i FN-byggnaden måste man ha ett personligt passerkort. Skicka i god tid ett brev till kommitténs sekretariat med tydligt angivande av namnen på de representanter från frivilligorganisationen som önskar närvara.

Anordna ett informationsmöte:

Innan kommittén granskar konventionsstatens rapport kan frivilligorganisationer försöka anordna informella informationsmöten för kommittéledamöterna. Sådana möten bör pågå ca en timme (normalt vid lunchtid), och kan utnyttjas till att förklara frågor och problem samt till att besvara frågor som ledamöter kan vilja ställa. Mötet kan anordnas i samråd med och med hjälp av kommitténs sekreterare, ARIS och/eller landsrapportören. Många av kommitténs ledamöter har sagt att de finner sådana möten värdefulla.

Lobbyverksamhet:

Tyvärr har frivilligorganisationer inte rätt att uttala sig under sessionen, men däremot kan de, utöver att anordna informella möten, försöka att få informell kontakt med kommitténs ledamöter utanför sessionen. Man måste emellertid respektera att ledamöterna har ett fulltecknat schema, eftersom de ska behandla mer än 10 länder på tre (eller fyra) veckor.

Att bevaka en session – en kort förklaring för nya besökare

CERD-kommitténs sessioner hålls normalt i konferensrum XI (11) i Palais des Nations – FNs kontor i Genève, Schweiz.³⁹ Borden är uppställda i form av en hästsko och platserna på båda sidorna är reserverade för kommitténs 18 medlemmar.

Ordföranden, som har till uppgift att leda diskussionen, sitter i mitten av hästskon, på vänster hand när man kommer in i rummet. Den aktuella statens delegation sitter på ordförandens högra sida och på vänstra sidan sitter sekreteraren, som ansvarar för tekniska frågor. Pressen och representanter för andra FN-organ sitter vid bordet i mitten.

Representanter för frivilligorganisationer som vill närvara kan sätta sig i åhörarnas hörn på höger sida om dörren. De rapporter som ska behandlas vid sessionen finns att hämta i postfacken nära dörren. Pressmeddelanden för varje session finns på bordet i mitten. Hela diskussionen simultantolkas till engelska, franska och spanska och dessutom till arabiska, kinesiska eller ryska i de fall då kommitténs ledamöter eller statens delegation talar dessa språk. Det schema som i allmänhet följs vid granskningen av en stats rapport ser ut på följande sätt:

Eftermiddagssammanträde 15.00 – 18.00:

- Ordföranden håller ett inledande tal och välkomnar landets delegation.
- Chefen för regeringsdelegationen presenterar konventionsstatens rapport och kommenterar den eventuellt eller lämnar kompletterande information.
- Landsrapportören gör analytiska kommentarer och ställer frågor.
- Andra kommittéledamöter kommenterar och ställer frågor.
- Om delegationen kan, svarar den omedelbart på dessa frågor. I annat fall ska den svara nästa morgon.

Nästa morgon, sammanträde 10.00 – 13.00:

- Delegationen svarar på frågor.
- Kommitténs ledamöter gör ytterligare kommentarer och ställer frågor, om de så önskar.
- Landsrapportören gör sammanfattande kommentarer.
- Delegationen gör slutkommentarer.
- Sammanträdet avslutas.

Landsrapportören utarbetar ett utlåtande, som kommittén går igenom och antar i slutet av sessionen. Detta utlåtande representerar kommitténs samlade ståndpunkter och är, som förklaras nedan, ett viktigt instrument för uppföljande åtgärder.

Att bevaka sessionen utifrån

Frivilligorganisationer som inte kan komma till Genève kan bevaka sessionen genom att ta del av de pressmeddelanden, som finns att hämta på webbplatsen för högkommissariet för mänskliga rättigheter (www.unhcr.ch). Dagen efter varje sammanträde (ett tretimmars sammanträde antingen på morgonen eller på eftermiddagen räknas som ett) utfärdas ett pressmeddelande. Pressmeddelanden är inte officiella FN-dokument och kan därför inte beställas från dokumentationsavdelningen. **Sammanfattande protokoll** (summary records) är de officiella beskrivningarna av kommitténs arbete och återfinns på samma webbplats eller kan beställas från FN:s dokumentationsavdelning. Dokumentnumret för varje sammanfattande protokoll börjar med CERD/C/SR, följt av numret för sammanträdet. Dessa nummer återfinns i dokumentet med utlåtandet, där de anges i första stycket. Observera att sammanfattande protokoll i bästa fall publiceras några veckor efter sammanträdet och ibland till och med flera månader senare. De utfärdas på engelska och franska, men först endast på ett av dessa språk.

C. Efter sessionen – uppföljning

Det är bra att samla information om CERD-kommitténs arbete och att ta reda på vilka av frivilligorganisationernas frågor som tagits med i utlåtandet, men för att verkligen lyckas krävs en effektiv uppföljningsprocess från frivilligorganisationernas sida.

Exempel på uppföljning:

- Frivilligorganisationer kan via media och/eller sina egna tidskrifter informera allmänheten om viktiga aspekter av CERD-kommitténs arbete. Utlåtanden kan vara viktiga, inte bara för stater, utan även för frivilligorganisationer. Man kan överväga att anordna seminarier eller liknande för att diskutera åtgärder som ska vidtas för att genomföra de rekommendationer som lämnas i ett utlåtande. Analys av och kommentarer om utlåtanden kan hjälpa folk att förstå vilka konsekvenser kommitténs rekommendationer har för det egna landet. Lika viktigt är det att översätta utlåtandet till det officiella språket och/eller minoritetsspråk.
- I det uppföljande arbetet är det särskilt viktigt att engagera parlamentariker, eftersom en del rekommendationer endast kan genomföras om vissa lagar antas eller ändras, eller andra lagstiftande eller administrativa åtgärder vidtas.
- Frivilligorganisationer kan också kontakta relevanta departement, lokala myndigheter, föreningar eller förbund för att göra dem medvetna om statens förpliktelser enligt konventionen och CERD-kommitténs rekommendationer till staten.
- För att sätta press på en regering att genomföra kommitténs rekommendationer, kan frivilligorganisationer också göra andra FN-fora – andra granskningskommittéer, MR-kommissionen och dess underställda organ – uppmärksamma på sådana rekommendationer som har särskild relevans för deras respektive ansvarsområde.
- Ett utlåtande kan även användas i andra sammanhang – regionala och internationella. T.ex. informerade ERRC oss om att de, närhelst det är lämpligt, brukar hänvisa till dessa utlåtanden i sina resuméer till exempelvis Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg.
- Uppföljningen, särskilt av rekommendationerna i utlåtanden, ska samtidigt betraktas som det första steg i utarbetandet av nästa parallellrapport.

Exempel: Mundo Afros uppföljande aktiviteter

När CERD-kommittén hade granskat Uruguays rapport i augusti 1999, skaffade Mundo Afro ett exemplar av utlåtandet. Organisationen skickade kopior av sin rapport till pressen, anordnade presskonferenser och skickade ett brev till Uruguays utrikesdepartement där man frågade vilka åtgärder som skulle vidtas mot bakgrund

av kommitténs utlåtande. Mundo Afro anordnade också seminarier tillsammans med andra organisationer för att analysera utlåtandet och vilka åtgärder som kan vidtas för att realisera det. Vid presidentvalet i Uruguay (i november 1999) intervjuade medlemmar av Mundo Afro alla kandidater och frågade dem om deras ståndpunkt när det gäller genomförandet av rekommendationerna i kommitténs utlåtande. Vidare har Mundo Afro deltagit i paneler som anordnats av universitetets studentorganisationer och där delat ut kommitténs utlåtande. Idag arbetar organisationen med ett större utbildningsprojekt med fokus på CERD-kommittén.

Exempel: Följande schema över aktiviteter som frivilligorganisationer genomförde i samband med MR-kommitténs (granskningskommittén enligt ICCPR) granskning av Japans fjärde periodiska rapport kan göra det möjligt för andra frivilligorganisationer att bedöma hur lång tid varje aktivitet kräver:

1998, juli: Inför MR-kommitténs granskning av Japans tredje periodiska rapport skickar IMADR ut frågeformulär till 23 japanska organisationer som 1992 hade ingivit parallellrapporter till MR-kommittén.

8 september: På grundval av svaren på dessa frågeformulär anordnas ett möte för informationsutbyte mellan de organisationer som planerar att inge parallellrapporter till Japans periodiska rapport till MR-kommittén. Arton organisationer deltar.

22 september: Möte mellan Diet-ledamöter (parlamentsledamöter), frivilligorganisationer och representanter för olika ministerier och myndigheter – bl.a. inom byggnads-, utbildnings-, utrikes-, inrikes-, justitie- och arbetsmarknadsområdet samt inom polisväsendet och socialvården.

29 september: Möte mellan tre ledamöter från MR-kommittén och representanter för frivilligorganisationer. De två deltagarna från utlandet bjöds in av japanska advokatsamfundet.

12 oktober: Den japanska samarbetsorganisationen bildas av de frivilligorganisationer som kommer till Genève eller som arbetar med lobbyverksamhet.

13 oktober: Tio japanska frivilligorganisationer deltar i ett möte med MR-kommitténs sessionsförberedande arbetsgrupp och lämnar tillsammans med andra frivilligorganisationer muntlig information om de sex länder, däribland Japan, som ska granskas omedelbart efter det att arbetsgruppen ägnat fem dagar åt att förbereda sessionen. (Anmärkning: CERD-kommittén har inte något motsvarande förfarande.)

23 oktober: Tolv frivilligorganisationer anordnar ett lunchmöte för MR-kommitténs ledamöter. Föregående dag hade samma frivilligorganisationer anordnat ett planeringsmöte om detta.

23 oktober: Presskonferens i Japan.

26 oktober: Amnesty Internationals internationella sekretariat anordnar ett möte för frivilligorganisationer i Genève.

28–29 oktober: (Fyra sammanträden): MR-kommittén granskar Japans fjärde periodiska rapport.

6 november: MR-kommittén antar utlåtandet om Japan.

November: Utlåtandet översätts till japanska.

3 december. Uppföljande möte för frivilligorganisationer, parlamentsledamöter och representanter för olika ministerier och myndigheter.

För att sprida information så brett som möjligt, även till massmedia, publiceras ett nyhetsbrev: *Watch! HRC* (nr 1–3) med information om MR-kommittén och aktiviteter som utförs av japanska frivilligorganisationer före, under och efter sessionen.

1999, december: En redogörelse för granskningen av Japans rapport publiceras på japanska tillsammans med det utlåtande som antogs av kommittén.

(Källa: Framtaget av IMADR Japan Committee särskilt för denna handbok.)

2. Förfarande vid enskilda personers anmälan enligt artikel 14 i ICERD

A. Att förmå konventionsstater som inte har godkänt artikel 14 att göra detta

De konventionsstater som har erkänt kommitténs befogenheter enligt artikel 14 är listade i bilaga II C (Annexe II C). Av 156 konventionsstater har endast 32 gjort detta (den 11 oktober 2000). Det yttrande som FNs generalförsamling gör i sin årliga resolution om CERD-kommitténs arbete innehåller inga tvetydigheter utan är formulerat som följer:

Uppmanar de konventionsstater som ännu inte har lämnat den förklaring som avses i artikel 14 i konventionen, att överväga möjligheten att göra det.

Samma uppmaning har gjorts i resolutioner från MR-kommissionen. CERD-kommitténs ledamöter har också uppmanat stater att lämna denna förklaring.

Frivilligorganisationer kan försöka förmå sina respektive regeringar att erkänna kommitténs befogenheter enligt artikel 14 genom att hänvisa till rekommendationerna från generalförsamlingen och MR-kommissionen.

B. Att inge en enskild anmälan (förutsatt att landet har antagit artikel 14)

Rättspraxis för anmälningar enligt CERD visar att få anmälningar har ingivits och att inte alla har varit framgångsrika. Detta beror på följande fakta:

- Antalet stater som har gjort förklaringen enligt artikel 14 är begränsat.
- Få personer, till och med bland advokater, känner till ICERDs existens.
- Vissa anmälningar avslås i förfarandets första skede därför att alla tillgängliga nationella rättsmedel inte har prövats (ett av villkoren i artikel 14.2 är att klagande först måste pröva alla nationella rättsmedel).
- Insamling av fakta är tidskrävande.
- Det är ofta svårt att i enskilda fall bevisa diskriminering på grund av ras, hudfärg, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung.

Enskilda personer eller grupper av enskilda personer som vill inge en anmälan uppmanas att skaffa juridisk rådgivning eller försöka få hjälp från en erfaren frivilligorganisation eller institution så att de kan inge en systematisk redogörelse för alla fakta och relevanta inhemska lagar.

Observera att hela förfarandet vid en enskild anmälan normalt tar cirka två år, vilket kanske är lång tid, men ändå inte lika lång tid som krävs för likartade anmälningsförfaranden enligt andra FN-instrument för mänskliga rättigheter.

Innan man skriver en anmälan finns det emellertid flera punkter att överväga. Bland annat måste man kontrollera om den potentiella anmälan uppfyller villkoren i artikel 14 (se nedanstående stycken). Det kan också vara bra att gå igenom de regler⁴⁰ som fastställts av CERD-kommittén.

Vem kan inge en anmälan?

Utarbetandet av anmälan:

- Enskilda personer eller grupper av personer som står under en konventionsstat jurisdiktion kan inge en anmälan om staten har erkänt kommitténs befogenheter enligt artikel 14 (regel 91.a). Enligt denna regel kan även personer som inte är medborgare eller bosatta i den aktuella staten inge en anmälan, förutsatt att de har utsatts för diskriminering i den staten.
- En anmälan får inte vara anonym (regel 91.a).
- Normalt kan en anmälan endast inges av den berörda personen eller dennes släktingar, eller av företrädare som utsetts av den berörda personen. I undantagsfall kan kommittén emellertid godta en anmälan som någon annan har ingivit för ett offers räkning, om offret inte själv kan inge anmälan och författaren till anmälan motiverar varför han handlar på offrets vägnar (regel 91.b).
- Kommittén kan endast ta emot anmälningar från sådana som hävdar att någon av hans eller hennes rättigheter enligt konventionen har kränkts (regel 81). Det innebär att kommittén inte kan behandla kränkningar av mänskliga rättigheter som ligger utanför ICERDs räckvidd.

Uttömma de möjligheter som nationella rättsmedel erbjuder:

- Den enskilda personen måste ha prövat alla tillgängliga nationella rättsmedel, inklusive, i förekommande fall, det nationella rättsliga organ som inrättats enligt stycke 2 i artikel 14. Detta ska emellertid inte gälla om ett sådant förfarande tar orimligt lång tid⁴¹ (regel 91.e). Vidare har kommittén fastställt att denna regel endast ska gälla i den mån som sådana rättsmedel (i) anses vara en framkomlig väg till gottgörelse, och (ii) har någon utsikt att lyckas. Med andra ord, om de nationella rättsmedlen är ineffektiva och *a priori* gagnlösa, gäller inte regeln att man först måste pröva sådana rättsmedel.
- Anmälan måste normalt inges inom sex månader efter det att alla tillgängliga nationella rättsmedel har prövats (regel 91.f).

Att skriva en anmälan:

Anmälan måste vara förenlig med villkoren i konventionen (regel 91.c) och får inte innehålla ett kränkande språkbruk.

Brevet ska innehålla information om:

- Författarens namn, adress, ålder och yrke samt styrkande av identiteten.
- Namnet/namnen på den konventionsstat/de konventionsstater mot vilka anmälan är riktad.
- Avsikten med anmälan.
- Den eller de bestämmelser i konventionen som påstås ha kränkts.
- Fakta i anmälan.
- Åtgärder som vidtagits av författaren för att pröva nationella rättsmedel, inklusive relevanta dokument.
- Uppgift om huruvida samma ärende är föremål för undersökning enligt ett annat förfarande för internationell utredning eller förlikning (regel 84.1.a–g).

En mall för anmälningar återfinns i bilaga III (Annexe III).

Anmälan har skickats – vad händer med den nu?

Anmälan ska granskas vid slutna möten (regel 88).

Innan anmälan har godkänts för behandling:

- Det kan hända att den information som ingivits inte räcker för att kommittén ska få en heltäckande bild av situationen. Därför kan kommittén begära att före ett lämpligt datum få mer information (regel 84.2).
- En anmälan kan inte behandlas om inte konventionsstaten har fått texten till anmälan och fått möjlighet att lämna ytterligare information (regel 92.3). Om den aktuella konventionsstaten inte lämnar sådan ytterligare information inom den tidsgräns som kommittén har fastställt, kan kommittén besluta att anmälan kan behandlas på grundval av den information som är tillgänglig (regel 92.6).

Granskning av sakförhållandena i anmälan:

– Om alla formella krav är uppfyllda och anmälan godkänns för behandling, kommer sakförhållandena i anmälan att granskas. Via generalsekreteraren vidarebefordrar kommittén, konfidentiellt, texten till anmälan och annan relevant information till den aktuella konventionsstaten och informerar sökanden om sitt beslut (regel 94.1). I princip avslöjas inte den enskilda personens identitet, såvida inte han eller hon uttryckligen har godkänt detta. Kommittén kan uppmana konventionsstaten att inom tre månader inkomma med skriftliga förklaringar eller redogörelser som klarlägger det fall som granskas och eventuella korrigerande åtgärder som staten har vidtagit (regel 94.2).

– Under granskningen kan kommittén vid behov uppmana konventionsstaten att vidta interimistiska åtgärder för att undvika potentiellt irreparabla skador på den person eller de personer som påstår sig vara utsatta för kränkning (regel 94.3). Detta säger ingenting om vare sig kommitténs slutliga bedömning av sakförhållandena eller om de förslag och rekommendationer som kommittén kommer att lämna.

– Vidare kan kommittén bjuda in anmälaren, eller dennes representanter, och representanter för den aktuella konventionsstaten att närvara vid behandlingen av anmälan så att de kan lämna ytterligare information (regel 94.5). Hittills har kommittén aldrig använt sig av sådana muntliga utfrågningar.

– När kommittén har tagit ställning till en anmälan formulerar den sin ståndpunkt. Kommitténs ståndpunkt samt de förslag och rekommendationer som kommittén vill lämna vidareförmedlas via generalsekreteraren till anmälaren och den aktuella konventionsstaten (regel 95.3).

I sin årsrapport tar kommittén med en sammanfattning av de anmälningar som behandlats och, i förekommande fall, en sammanfattning av konventionsstatens förklaringar och redogörelser för de åtgärder som den har vidtagit i enlighet med kommitténs förslag och rekommendationer (regel 95 och 96). Dessutom återges de fullständiga texterna till kommitténs beslut i en bilaga till årsrapporterna.

Efter sessionen – uppföljning:

Liksom vid kommitténs granskning av rapporter är det viktigt att frivilligorganisationer övervakar hur vederbörande konventionsstat följer upp de förslag och rekommendationer som kommittén lämnar.

3. Andra aktiviteter som frivilligorganisationer kan överväga

Inom ramen för ICERD kan frivilligorganisationer också genomföra följande aktiviteter:

Informationsspridning:

Frivilligorganisationer kan

- publicera dokument som har med ICERD att göra,
- översätta dessa dokument till det inhemska språket och/eller minoritetsspråk,
- kontakta lokala myndigheter, myndigheter som ansvarar för bostads-, hälso- och utbildningsfrågor, polisen, yrkesutbildningsorgan och andra myndigheter och ge dem råd om hur de ska undvika diskriminering,
- ta initiativ till upplysningskampanjer för att öka allmänhetens medvetenhet om rasfrågor och uppmuntra andra att ta sitt ansvar för att skapa ett rättvist samhälle,
- anordna seminarier och studiegrupper för allmänheten, liksom för olika målgrupper, om specifika frågor i samband med rasdiskriminering i landet; här skulle man bland annat kunna bjuda in CERD-kommitténs ledamöter att bidra med sina sakkunskaper på området, och
- informera regeringen om rasfrågor och hålla riksdagsledamöter, politiska partier, nationella organ och media informerade.

Bidrag till att övervaka lagens efterlevnad:

Frivilligorganisationer kan

- genomföra undersökningar av företag och organisationer där diskriminering påstås förekomma,
- vidta rättsliga åtgärder när platsannonser innehåller rasdiskriminerande krav.

Exempel: Kommitténs rekommendationer avseende anmälan nr 10/1997.

(Ziad Ben Ahmed Habassi mot Danmark)

Anmälan nr 10/1997 gäller en tunisisk medborgare som har permanent uppehållstillstånd i Danmark och är gift med en dansk medborgare, men som vägrades ett lån av en dansk bank uteslutande på grund av att han inte var av dansk nationalitet. Efter att ha granskat fallet utfärdade kommittén ett utlåtande⁴³ den 17 mars 1999 som rekommenderar att

– konventionsstaten (Danmark) vidtar åtgärder för att motverka rasdiskriminering på lånemarknaden

– konventionsstaten ger anmälaren upprättelse eller gottgörelse i proportion till de skador han lidit.

Fotnoter

1 Se exempelvis allmän rekommendation XXI om rätten till självbestämmande och allmän rekommendation XXIII om ursprungsbefolkningars rättigheter.

2 Se även Manual on Human Rights Reporting, Genève FN, 1997; och van Boven, T. The concept of discrimination in the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, i W.K lin (red.), Das Verbot ethnisch-kultureller Diskriminierung: Verfassungs- und menschenrechtliche Aspekte, Basel, Genève, München, Helbing und Lichtenhahn, 1999.

3 CERD-kommitténs årsrapport 1996, UN doc.A/51/18, par. 352.

4 Allmän rekommendation VIII (38).

5 CERD-kommitténs allmänna riktlinjer för formatet för och innehållet i rapporter som ska inges av konventionsstater enligt artikel 9, stycke 1, i ICERD (CERD/C/70/Rev. 4).

6 Ibid., se ny punkt 9, antagen av CERD-kommittén vid dess 55:e session i augusti 1999 (CERD/C/70/Rev. 4).

7 Allmän rekommendation XI (42).

8 Schweiz inledande rapport till CERD-kommittén (CERD/C/270/Add. 1), punkt 56.

9 CERD-kommitténs årsrapport, UN doc. A/53/18, punkt 57.

10 Allmän rekommendation XIV (42).

11 Allmän rekommendation XIII (42).

12 Allmän rekommendation XIX (47).

13 Ibid.

14 Allmänna rekommendationer VII (32) och XV (42).

15 Van Boven, se ovan.

16 Vid den aktuella tidpunkten stadgade artikel 266 b): Envar som offentligt, eller med avsikt att sprida det till en bredare krets, gör ett uttalande eller annan framställning, hotar, förolämpar eller förödmjukar en grupp av människor på grund av deras ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller deras tro, ska bötfällas eller dömas eller fängelse i högst två år.

17 Artikel 23, stycke 1, lyder: En bestämmelse som fastställer att en gärning är brottslig ska gälla envar som genom anstiftan, yttrande eller agerande har medverkat till en sådan gärning. Straffet kan sänkas om ifrågavarande persons avsikt endast var att medverka i ringa grad eller att stärka en avsikt som redan vunnit fäste eller om den brottsliga gärningen inte slutförts eller försöket till medverkan misslyckades.

18 CERD-kommitténs årsrapport, UN doc.A/45/18, stycke 56, citerad i van Boven, se ovan.

19 Jersild mot Danmark. Den fullständiga texten till domen avkunnad av Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter återfinns på:
<http://www.dhcour.coe.fr/hudoc/ViewRoot.asp?Item=0&Action=Html&X=1017232056&Notice=0&Noticemode=&RelatedMode=0>.

20 Se FN:s pressmeddelande HR/97/76 av den 17 november 1997, Human rights seminar condemns promotion of racism on the internet.

21 Rekommendationer antagna i september 1995 vid det sjätte mötet mellan ordförandena för MR-konventionernas granskningskommittéer, UN doc. A/50/505, stycke 20.

22 Kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter bildades genom ECOSOCs resolution 1985/17, och inte formellt som en granskningskommitté enligt den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. I konventionen förutses att ECOSOC ska fungera som övervakningsorgan.

23 Normalt pågår en session i tre veckor, men kommittén har på försök hållit fyra veckors sessioner i augusti 1999 och 2000.

24 Exempel är delegationer till Kroatien, Guatemala och Jugoslavien (Serbien och Montenegro).

25 Vid sin 56:e session i mars 2000 beslutade CERD-kommittén att diskutera och anta en enhetlig metod för handläggningen av staters rapporter. Detta kan påverka vissa av de rutiner som nämnts i denna handbok.

26 CERD-kommitténs årsrapport, UN doc. A/45/18, stycke 29.

27 Handboken kan beställas direkt från UN Publications/Bookshop (se Viktiga adresser på baksidan) eller via Internet: <http://www.unhchr.ch/>

28 Artikel 9, stycke 1, i ICERD lyder: Konventionsstaterna förbinder sig att för kommitténs granskning tillstålla generalsekreteraren en rapport om de lagstiftnings-, domstols-, förvaltnings- och andra åtgärder de vidtagit för konventionsbestämmelsernas efterlevnad [].

29 CERD-kommitténs allmänna riktlinjer för formatet för och innehållet i rapporter som ska inges av konventionsstater enligt artikel 9, stycke 1, i ICERD, se ovan.

30 UN doc. CERD/C/319/Add. 2, ingiven av konventionsstaten den 1 april 1997 och granskad av CERD-kommittén vid dess 52:a session i mars 1998.

31 Van Boven, T., The petition system under the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination; sobering balance sheet, FN:s årsbok, vol. 4, 200, s. 271–287.

32 Allmän rekommendation XXVII – Se bilagorna till denna handbok.

33 Artikel 71 i FNs stadga och ECOSOCs resolution 1996/31. Om frivilligorganisationen vill få rådgivande status, se Viktiga adresser på baksidan av denna handbok. Observera emellertid att frivilligorganisationer inte har någon officiell rättighet att delta i det arbete som utförs av CERD-kommittén, som inte är ett ECOSOC-organ.

34 De tjänster ARIS erbjuder frivilligorganisationer omfattar följande: Att göra officiella FN-dokument tillgängliga för frivilligorganisationer, att hålla dem informerade om CERD-kommitténs schema, att bistå dem i deras försök att genomföra lobbyverksamhet hos regeringar, att rapportera resultatet av diskussionen om deras regerings rapporter genom att tillhandahålla den landsrapport som ARIS utarbetar efter sessionen och vidare, på begäran, kommitténs officiella årsrapport, att ge människorättsgrupper i länder som inte har godtagit artikel 14 i konventionen stöd vid utövandet av påtryckningar för att förmå regeringen att göra det, att hjälpa människorättsgrupper att inge enskilda anmälningar, och, att omedelbart efter CERD-kommitténs diskussion skicka FNs pressmeddelanden till de viktigaste nyhetsmedierna i de berörda länderna. (Ur ARIS broschyr, Genève, september 1999.)

35 Framställan till IMADR från Martin Scheinin.

36 Banton, M., Decision-taking in the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, presenterad vid en offentlig föreläsning den 13 november 1997, anordnad av International Law Association (brittiska avdelningen) och British Institute of International and Comparative Law.

37 Exempel på rapporter som har ingivits av frivilligorganisationer eller åtminstone en lista över sådana frivilligorganisationer kan beställas genom CERD-kommitténs sekretariat eller ARIS. Se Viktiga adresser på baksidan av denna handbok.

38 Forum Against Racism, Racism in Switzerland: Den första rapporten om Schweiz från en frivilligorganisation till FN, februari 1998.

39 Från och med 2001 kan vissa sammanträden även hållas i konferensrummet i Palais Wilson där högkommissariet för mänskliga rättigheter har sitt kontor. Förutsatt att Generalförsamlingen beviljar en sådan begäran, kan CERD-kommittén också hålla en av sina två årliga sessioner vid FNs huvudkontor i New York.

40 CERD/C/35/Rev. 3, av den 1 januari 1989, särskilt reglerna 80 till 97.

41 Se anmälan nr 6/1995 (Z.U.B.S. mot Australien) och anmälan nr 8/1996 (B.M.S. mot Australien).

42 Anmälan nr 8/1996 (B.M.S. mot Australien), stycke 6.1 och 6.2.

43 CERD-kommitténs årsrapport, UN doc.A/54/18, bilaga III.A.

Utvald facklitteratur på engelska

Alfredsson,G.and Ferrer,E.,*Minority Rights:A Guide to United Nations Procedures and Institutions*, Minority Rights Group and Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law,1998.

Basic Facts about the United Nations, New York, United Nations,1995.

Banton,M.,Decision-taking in the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, presented at public lecture on 13 November 1997 convened by the International Law Association (British Branch) and the British Institute of International and Comparative Law.

Banton,M.,*International Action Against Racial Discrimination* ,Oxford,Clarendon Press,1996.

Bidault,M.,*Le Comit pour l Elimination de la Discrimination Raciale;analyse d une dynamique institutionnelle* ,Paris,Montchrestien,1997.

Van Boven,T.,United Nations strategies to combat racism and racial discrimination; sobering but not hopeless balance-sheet, in F.van Hoof and J. Smith (eds), *The Role of the Nation-State in the 21st Century; Human Rights, International Organisations and Foreign Policy —Essays in Honour of Peter Baehr,Monique Casterman-Holleman*, The Hague,Kluwer,1998.

Van Boven,T.The concept of discrimination in the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, in W.K lin (ed.) *Das Verbot ethnisch-kultureller Diskriminierung :Verfassungs —und menschenrechtliche Aspekte*, Basel, Geneva, Munich, Helbing und Lichtenhahn,1999.

Van Boven,T.,The petition system under the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination; A sobering balance-sheet, *Max Planck Yearbook of United Nations Law* ,vol.4,2000.

Decaux, E. *Le Droit Face au Racisme*, Paris, Editions A. Pedone,1999.

English, K.and Stapleton, A., *The Human Rights Handbook: A Practical Guide to Monitoring Human Rights*, Colchester, Human Rights Centre/University of Essex, 1995.

Human Rights Fact Sheet No.7:Communications Procedures, Geneva, United Nations,1989.

Human Rights Fact Sheet No.12:The Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Geneva, United Nations, 1991.

International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination:full text and an unofficial summary of the Convention main provisions (revised version), Geneva, Anti-Racism Information Service,1999.

Lerner,N. ,*The UN Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*, Alphen a.d.Rijn, Sijthoff and Noordhoff,1980.

Manual on Human Rights Reporting, Geneva, United Nations,1997.

Meron,T. The meaning and reach of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, *The American Journal of International Law*, vol.79, 1985, pp.283 —318.

OFlaherty,M.,*Human Rights and the UN,Practice before the treaty bodies*, London, Sweet and Maxwell,1996.

Partsch, K.J., The Committee on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, in P. Alston (ed.), *The United Nations and Human Rights: A critical appraisal*, Oxford, Clarendon Press, 1992.

The First Twenty Years: Progress Report of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, New York, United Nations, 1991, HR/PUB/91/4.

Dokument och information på internet

(Please note that the information provided in this manual is correct as at 21 July 2000 but is subject to change.)

United Nations

UN Office of the High Commissioner for Human Rights
<http://www.unhchr.ch>

A. (Choose) OHCHR programmes — conventional mechanisms (treaty-monitoring bodies)

Committee on the Elimination of Racial Discrimination
<http://www.unhchr.ch/html/menu2/6/cerd.htm>

B. (Choose) OHCHR programme documents
Treaty bodies database
<http://www.unhchr.ch/tbsdoc.nsf>

C. (Choose) *treatie* — *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (under Prevention of discrimination)*
http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/d_icerd.htm

Full text of ICERD
United Nations, Headquarters <http://www.un.org>
(Choose) International Law — Treaties — United Nations
treaty collections — Sample access

Status of Multilateral Treaties Deposited with the Secretary-General
<http://untreaty.un.org/English/sample/EnglishInternetBible/bible.asp>

(Choose)— Chapter IV (Human Rights)— International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination <http://untreaty.un.org/ENGLISH/bible/englishinternetbible/partI/chapterIV/treaty2.asp>
Status of ICERD (list of states parties to ICERD, Reservations, Declarations made under Article 14, etc.)

Others

Interights international law reports: On-line database engine on recent decisions of tribunals applying international human rights law
<http://www.interights.org/search.asp>

Viktiga adresser

United Nations

Office of the High Commissioner for Human Rights

Palais des Nations, CH-1211 Geneva 10, Switzerland

CERD Secretariat

Office of the High Commissioner for Human Rights

Palais des Nations, CH-1211 Geneva 10, Switzerland

Tel. 41 22 917 9288

Fax. 41 22 917 9022

For UN official documents including states reports:

Documents Distribution Office

Door 40, Palais des Nations

CH-1211 Geneva 10, Switzerland

Tel. 41 22 917 4712 or 4900

General enquiries:

NGO Liaison Office, Palais des Nations

Room 153, CH-1211 Geneva 10, Switzerland

Tel. 41 22 917 2127

Fax. 41 22 917 0583

To apply for NGO Consultative Status:

Section of NGO, Division of Economic and Social

Council Support and Coordination

Department of Economic and Social Affairs

United Nations, Room DC1-1480

New York, NY 10017, USA

Tel. 1 212 963 4842

Fax. 1 212 963 9248

Website: <http://www.un.org/esa/coordination/ngo>

To order UN publications:

United Nations Publications

2 United Nations Plaza

Room DC2-853, Dept. C001

New York, N.Y. 10017, USA

Tel. 1 212 963 8302 or 1 800 253 9646

Fax. 1 212 963 3489

E-mail: Publications@un.org

or

Sales Office and Bookshop, Palais des Nations

CH-1211 Geneva 10, Switzerland

Tel. 41 22 917 2614 (orders),

2613 (enquiries regarding publications, orders),

2615 (subscriptions and standing orders)

Fax. 41 22 917 0084

United Nations Bookshop

Concourse Level, 46th Street and 1st Avenue

New York, NY 10017, USA

Tel. 1 212 963 7680 or 1 800 553 3210

Fax. 1 212 963 4910

Regional human rights bodies

Inter-American Commission on Human Rights

1889 F Street,NW,Washington,DC 20006 USA
Tel.1 202 428 3967

Council of Europe

European Commission against Racism and Intolerance
(ECRI),Secretariat,Directorate of Human Rights
F-67075 Strasbourg CEDEX,France
Website:<http://www.ecri.coe.int>

African Commission on Human and Peoples Rights

Kairaba Ave.,PO Box 673,Banjul,The Gambia
Tel.220 392 962;
Fax.220 390 764

Information services (NGOs)

General assistance/information service for NGOs in regard to CERD:

Anti-Racism Information Service (ARIS)

14,venue Trembley,1209 Geneva,Switzerland
Tel.41 22 740 3530
Fax.41 22 740 3565
E-mail:aris@antiracism-info.org
Website:<http://www.antiracism-info.org>

General assistance/information service for NGOs regarding any UN human rights bodies:

International Service for Human Rights

PO Box 16,1 rue de V remb
1211 Geneva,20 CIC,Switzerland
Tel.41 22 733 5123
Fax.41 22 733 0826
Website:<http://www.ishr.ch>

Bilaga VI: Konventionstexten

Internationell konvention mot alla former av rasdiskriminering

New York den 21 december 1965

Konventionsstaterna, vilka beaktar, att Förenta Nationernas stadga grundas på principerna om alla människors värdighet och jämlikhet och att alla medlemsstater har förbundit sig att tillsammans och enskilt, i samarbete med Förenta Nationerna, verka för att uppnå ett av Förenta Nationernas syften, nämligen att främja och uppmuntra att mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för varje människa utan åtskillnad i avseende på ras, kön, språk eller religion allmänt respekteras och iakttas,

vilka beaktar, att den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna förkunnar att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter och att var och en är berättigad till alla de fri- och rättigheter som uttalas däri, utan åtskillnad av något slag, särskilt inte i fråga om ras, hudfärg eller nationellt ursprung,

vilka anser, att alla människor är lika inför lagen och är berättigade till samma lagliga skydd mot varje diskriminering och mot varje framkallande av sådan diskriminering,

vilka beaktar, att Förenta Nationerna har fördömt kolonisation och allt utövande av rasåtskillnad och diskriminering förbunden därmed i vilken form och varhelst det förekommer och att förklaringen angående beviljande av självständighet åt koloniala länder och folk av den 14 december 1960 (Generalförsamlingens resolution 1514 (XV) ytterligare bekräftar och högtidligt förkunnar nödvändigheten av att snabbt och förbehållslöst avskaffa kolonialismen,

vilka beaktar, att Förenta Nationernas deklaration om avskaffande av alla former av rasdiskriminering av den 20 november 1963 (Generalförsamlingens resolution 1904 (XVIII)/ högtidligt bekräftar nödvändigheten av att snabbt avskaffa rasdiskriminering i hela världen i alla dess former och yttringar och att säkerställa förståelse och respekt för människovärdet,

vilka är övertygade om att varje lära om överlägsenhet på grund av olikheter mellan raser är vetenskapligt falsk, moraliskt fördömlig, socialt orättvis och farlig och att rasdiskriminering aldrig kan rättfärdigas vare sig i teori eller praktik,

vilka åter bekräftar, att diskriminering mellan människor på grund av ras, hudfärg eller etniskt ursprung är ett hinder för vänskapliga och fredliga förbindelser mellan nationer och kan störa fred och säkerhet mellan folken liksom samförstånd mellan människor som lever sida vid sida också inom en och samma stat,

vilka är övertygade om att förekomsten av rasbarriärer strider mot varje mänskligt samhälles ideal,

vilka är oroade över de yttringar av rasdiskriminering som bevisligen fortfarande förekommer i vissa delar av världen och över den politik, grundad på rasöverlägsenhet eller på hat såsom apartheid-, segregations- eller separationspolitik som förs av vissa regeringar,

vilka är fast beslutna att vidta alla nödvändiga åtgärder för att snabbt avskaffa rasdiskriminering i alla dess former och yttringar och att förhindra och bekämpa rasläror och alla yttringar av sådana läror för att främja förståelse mellan raserna och för att bygga ett internationellt samhälle fritt från alla former av åtskillnader eller diskriminering på grund av ras,

vilka beaktar konventionen om rasdiskriminering i fråga om anställnings- och yrkesutövning, antagen av Internationella arbetsorganisationen år 1958, och konventionen mot diskriminering inom undervisningen, antagen av Förenta Nationernas organisation för uppfostran, vetenskap och kultur år 1960.

vilka önskar förverkliga de principer som uttrycks i Förenta Nationernas förklaring om avskaffande av alla former av rasdiskriminering och att trygga att praktiska åtgärder för att förverkliga detta mål vidtas så snart som möjligt,

har överenskommit om följande:

Del I

Artikel 1

1. I denna konvention avser uttrycket »rasdiskriminering» varje skillnad, undantag, inskränkning eller företräde på grund av ras, hudfärg, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung, som har till syfte eller verkan att omintetgöra eller inskränka erkännandet, åtnjutandet eller utövandet, på lika villkor, av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller andra områden av det offentliga livet.
2. Konventionen är icke tillämplig på sådana skillnader, undantag, inskränkningar eller företräden som av konventionsstat göres mellan medborgare och icke-medborgare.
3. Intet i denna konvention får tolkas så att det på något sätt inverkar på konventionsstaternas rättsregler rörande nationalitet, medborgarskap eller naturalisering, under förutsättning att dessa regler icke diskriminerar någon särskild nationalitet.
4. Särskilda åtgärder vidtagna uteslutande för att åstadkomma tillfredsställande framsteg för sådana rasgrupper, etniska grupper eller enskilda personer, som är i behov av skydd för att kunna på lika villkor åtnjuta eller utöva mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, skall icke anses utgöra rasdiskriminering, under förutsättning att sådana åtgärder icke leder till att skilda rättigheter vidmakthålles för olika rasgrupper och att de icke bibehålles sedan syftet därmed uppnåtts.

Artikel 2

1. Konventionsstaterna fördömer rasdiskriminering och förbinder sig att med alla lämpliga medel och utan dröjsmål föra en politik syftande till att avskaffa rasdiskriminering i alla dess former och till att främja förståelse mellan alla raser, i vilket syfte:

a) envar konventionsstat förbinder sig att icke inlåta sig på handlingar eller bruk som innebär rasdiskriminering mot personer, grupper av personer eller institutioner och att tillse att alla offentliga myndigheter och institutioner, såväl nationella som lokala, handlar i enlighet med denna förpliktelse,

b) envar konventionsstat förbinder sig att icke verka för, försvara eller stödja rasdiskriminering från personers eller organisationers sida,

c) envar konventionsstat skall vidtaga effektiva åtgärder för att granska regeringsmaktens samt övrig nationell eller lokal myndighetsutövning och för att ändra, upphäva eller ogiltigförklara alla lagar och bestämmelser som ger upphov till rasdiskriminering eller har till verkan att redan förekommande rasdiskriminering vidmakthålles,

d) envar konventionsstat skall förbjuda och med alla lämpliga medel, däribland den lagstiftning som omständigheterna påkallar, göra slut på rasdiskriminering från personers, grupper eller organisationers sida,

e) envar konventionsstat förbinder sig att, där så är lämpligt, uppmuntra organisationer och rörelser, som representerar flera raser och syftar till integrering, att främja användandet av andra medel att avskaffa skiljemurar mellan raser och att motarbeta allt sådant som kan få till följd ökad splittring mellan raser.

2. Konventionsstaterna skall, när omständigheterna föranleder därtill, vidtaga särskilda och konkreta åtgärder på sociala, ekonomiska, kulturella och andra områden för att åstadkomma tillfredsställande utveckling och skydd för vissa rasgrupper eller därtill hörande enskilda personer i syfte att tillförsäkra dem fullt och likaberättigat åtnjutande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Dessa åtgärder får i intet fall leda till att olikvärdiga eller skilda rättigheter upprätthålles för olika rasgrupper sedan syftet med åtgärderna uppnåtts.

Artikel 3

Konventionsstaterna fördömer särskilt rassegregation och apartheid och förbinder sig att hindra, förbjuda och utrota alla företeelser av detta slag inom områden under deras jurisdiktion.

Artikel 4

Konventionsstaterna fördömer all propaganda och alla organisationer, som grundar sig på uppfattningar eller teorier att någon ras eller persongrupp av viss hudfärg eller visst etniskt ursprung är överlägsen någon annan eller som söker rättfärdiga eller

främja rashat och diskriminering i någon form, och förbinder sig att vidtaga omedelbara och konkreta åtgärder syftande till att avskaffa allt främjande eller utövande av sådan diskriminering. I detta syfte skall konventionsstaterna, med vederbörligt beaktande av de principer som omfattas av den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och av de rättigheter som uttryckligen anges i artikel 5 av denna konvention, bland annat

a) som brottslig handling, straffbar enligt lag, förklara allt spridande av på rasöverlägsenhet eller rashat grundade idéer, uppmaning till rasdiskriminering, varje våldshandling eller uppmaning till sådan handling mot någon eller persongrupp av annan hudfärg eller annat etniskt ursprung och även lämnandet av stöd i någon form av rasförföljelse, inklusive finansiering därav;

b) olagligförklara och förbjuda organisationer och organiserad och annan propaganda, som främjar och uppmanar till rasdiskriminering, samt förklara deltagande i dylika organisationer eller dylik verksamhet som en brottslig handling, straffbar enligt lag,

c) icke tillåta offentliga myndigheter eller offentliga institutioner, vare sig nationella eller lokala, att främja eller uppmana till rasdiskriminering.

Artikel 5

Till uppfyllande av de grundläggande förpliktelserna i artikel 2 i denna konvention förbinder sig konventionsstaterna att förbjuda och avskaffa rasdiskriminering i alla dess former och att tillförsäkra envar, utan åtskillnad grundad på ras, hudfärg eller nationalitet eller etniskt ursprung, likhet inför lagen, särskilt i vad avser åtnjutande av följande rättigheter:

a) rätten till lika behandling inför domstolar och andra rättsskipande organ,

b) rätten till personlig säkerhet och till skydd från staten mot att bli utsatt för våld eller kroppsskada av någon myndighetsperson eller av någon individ, grupp eller institution,

c) politiska rättigheter, i synnerhet rätten att delta i val, att rösta och vara valbar på grundval av allmän och lika rösträtt, att taga del i landets styrelse och allmänna angelägenheter på alla plan och att på lika villkor ha tillträde till offentlig tjänst,

d) andra medborgerliga rättigheter, i synnerhet:

(i) rätten att fritt röra sig och bosätta sig inom statens gränser,

(ii) rätten att lämna vilket som helst land, också det egna, och att återvända till det egna landet,

(iii) rätten till nationalitet,

(iv) rätten till äktenskap och val av make,

(v) rätten att äga egendom ensam eller tillsammans med annan,

(vi) rätten att ärva,

(vii) rätten till tanke-, samvets- och religionsfrihet,

(viii) rätten till åsikts- och yttrandefrihet,

(ix) rätten till församlings- och föreningsfrihet i fredligt syfte,

e) ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, i synnerhet:

- (i) rätten till arbete, till fritt val av anställning, till rättvisa och gynnsamma arbetsvillkor, till skydd mot arbetslöshet, till lika lön för lika arbete, till rättvis och gynnsam lön för arbete,
- (ii) rätten att bilda och ansluta sig till fackförening,
- (iii) rätten till bostad,
- (iv) rätten till allmän hälsovård, sjukvård, social trygghet och allmänna tjänster,
- (v) rätten till undervisning och utbildning,
- (vi) rätten att delta på lika villkor i kulturell verksamhet,

f) rätten att få tillträde till varje eller för allmänheten avsedd plats eller serviceinrättning, såsom kommunikationsmedel, hotell, restauranger, kaféer, teatrar och parker.

Artikel 6

Konventionsstaterna skall tillförsäkra envar under deras jurisdiktion verk samt skydd och verksamma rättsliga medel, genom vederbörande nationella domstolar och andra statliga institutioner, mot varje rasdiskriminerande handling som kränker hans mänskliga rättigheter och grundläggande friheter i strid mot denna konvention, ävensom rätten att vid sådana domstolar begära rättvis och tillfredsställande gottgörelse eller ersättning för ska da liden till följd av sådan diskriminering.

Artikel 7

Konventionsstaterna förbinder sig att vidtaga omedelbara och effektiva åtgärder, särskilt på undervisningens, uppfostrans, kulturens och upplysningens områden, i syfte att bekämpa fördomar som leder till rasdiskriminering, och att främja förståelse, fördragsamhet och vänskap mellan stater och mellan rasgrupper eller etniska grupper, ävensom att sprida kunskap om ändamål och grundsatser i FN:s stadga, den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, FN:s förklaring om avskaffande av alla former av rasdiskriminering samt denna konvention.

Artikel 8

1 .En kommitté för avskaffandet av rasdiskriminering (i det följande benämnd kommittén) skall upprättas och bestå av aderton moraliskt högtstående och erkänt opartiska sakkunniga personer. De sakkunniga skall fullgöra sina uppdrag i egenskap av enskilda personer. De skall väljas av konventionsstaterna bland dessas medborgare med iakttagande av en skälig geografisk fördelning och av att olika slag av civilisation samt de viktigaste rättssystemen blir företrädda.

2. Kommitténs ledamöter skall väljas genom hemlig omröstning från en förteckning över personer, vilka föreslagits av konventionsstaterna. Varje konventionsstat får föreslå en person bland sina egna medborgare.

3. Det första valet skall äga rum sex månader efter dagen för konventionens ikraftträdande. Senast tre månader före varje valdag skall FN:s generalsekreterare

skriftligen uppmana konventionsstaterna att inom två månader inkomma med sina förslag. Generalsekreteraren skall upprätta och till konventionsstaterna överlämna en förteckning i alfabetisk ordning över alla de sålunda föreslagna personerna med angivande av vilka stater som föreslagit dem.

4. Val av kommitténs ledamöter skall förrättas vid ett av generalsekreteraren sammankallat möte mellan konventionsstaterna i FN:s huvudkvarter. Vid sådant sammanträde, där två tredjedelar av konventionsstaterna måste vara företrädare för att beslut skall kunna fattas, skall de kandidater inväljas i kommittén som uppnår det största antalet röster och absolut majoritet av de närvarande och röstande konventionsstaternas röster.

5. a) Kommitténs ledamöter väljes för en tid av fyra år. För nio av de ledamöter som väljes vid det första valet skall dock tiden löpa ut efter två år. Omedelbart efter det första valet skall namnen på dessa nio leda möter utses genom lottdragning av kommitténs ordförande.

b) I händelse av tillfällig vakans utser den konventionsstat, vars sak kunnig upphört att vara ledamot av kommittén, en annan sakkunnig bland sina medborgare med förbehåll för kommitténs godkännande.

6. Konventionsstaterna skall svara för kommittéledamöternas utgifter när de utför kommittéuppdrag.

Artikel 9

1. Konventionsstaterna förbinder sig att för kommitténs granskning tillställa generalsekreteraren en rapport om de lagstiftnings-, domstols-, förvaltnings- och andra åtgärder de vidtagit för konventionsbestämmelsernas efterlevnad:

a) inom ett år efter konventionens ikraftträdande för vederbörande stat och

b) därefter vartannat år och närhelst kommittén begär. Kommittén äger påfordra ytterligare upplysningar av konventionsstaterna.

2. Kommittén skall genom generalsekreteraren årligen rapportera till FN:s generalförsamling om sin verksamhet och kan framställa förslag och allmänna rekommendationer på grundval av sin granskning av de från konventionsstaterna mottagna rapporterna och upplysningarna. Sådana förslag och allmänna rekommendationer skall föreläggas generalförsamlingen tillsammans med konventionsstaternas eventuella kommentarer.

Artikel 10

1. Kommittén antager själv sin arbetsordning.

2. Kommittén väljer sitt presidium för en tid av två år.

3. FN:s generalsekreterare skall sörja för sekretariat åt kommittén.

4. Kommitténs sammanträden hålles som regel i FN:s huvudkvarter.

Artikel 11

1. Om en konventionsstat finner att en annan konventionsstat icke efter lever konventionens bestämmelse, kan den förra staten anmäla förhållandet till kommittén. Kommittén skall då överlämna meddelandet därom till den andra staten. Inom tre månader skall den mottagande staten skriftligen lämna kommittén en förklaring eller ett uttalande med upplysningar i saken och uppgift om den åtgärd som eventuellt vidtagits av den staten.
2. Om ärendet icke regleras på ett för båda parter tillfredsställande sätt genom bilaterala förhandlingar eller annat för dem tillgängligt förfarande inom sex månader efter det den mottagande staten mottog det ursprungliga meddelandet, har vardera staten rätt att åter hänskjuta ärendet till kommittén genom anmälan till såväl kommittén som den andra staten.
3. Kommittén skall till behandling upptaga ärende som hänskjutits till den enligt punkt 2 i denna artikel först sedan den uttrönt att alla inhemska rättsmedel tagits i anspråk och uttömts i fallet enligt folkrättens allmänt vedertagna grundsatser. Detta skall dock ej gälla om rättsmedlens utnyttjande är oskäligt tidskrävande.
4. I varje till kommittén hänskjutet ärende äger kommittén ålägga de berörda konventionsstaterna att ställa ytterligare upplysningar av betydelse till förfogande.
5. När ärende, som avses i denna artikel, behandlas av kommittén, skall berörda stater ha rätt att sända en representant för att utan rösträtt delta i kommitténs arbete under ärendets behandling.

Artikel 12

1. a) Sedan kommittén mottagit och sammanställt alla de upplysningar den anser nödvändiga, skall ordföranden utse en förlikningskommission ad hoc (i det följande benämnd kommissionen) bestående av fem personer, som kan men icke behöver vara ledamöter i kommittén. Kommissionens ledamöter skall utses med de tvistande parternas samtycke, och dess tjänster skall ställas till de berörda staternas förfogande i syfte att åstadkomma en reglering av frågan i godo grundad på respekt för konventionen.

b) Har de tvistande staterna icke inom tre månader enats om kommissionens sammansättning, helt eller delvis, skall de kommissionsmedlemmar, varom enighet icke nåtts mellan de tvistande staterna, väljas av kommittén bland dess medlemmar med två tredjedels majoritet vid hemlig omröstning.
2. Kommissionens ledamöter skall fullgöra sitt uppdrag i egenskap av en skilda personer. De får ej vara medborgare i tvistande stat eller i stat som icke biträtt konventionen.
3. Kommissionen skall själv välja sin ordförande och antaga sin arbetsordning.
4. Kommissionens sammanträden skall som regel hållas i FN:s huvudkvarter eller på annan lämplig plats enligt kommissionens bestämmande.

5. Det sekretariat som ställes till förfogande enligt artikel 10 punkt 3 skall, när en tvist mellan konventionsstater leder till utseende av en kommission, biträda även denna.

6. De tvistande parterna skall sinsemellan lika fördela kostnaderna för ledamöterna i kommissionen enligt beräkningar som ombesörjes av FN:s generalsekretare.

7. Generalsekreteraren är bemyndigad att, om så erfordras, betala kostnaderna för kommissionens ledamöter, innan de tvistande staterna ersatt kostnaderna enligt punkt 6 i denna artikel.

8. De upplysningar som kommittén mottagit och sammanställt skall ställas till kommissionens förfogande, och kommissionen kan anmoda de berörda staterna att inkomma med ytterligare upplysningar av betydelse.

Artikel 13

1. När kommissionen avslutat prövningen av ärende, skall den upprätta och till kommitténs ordförande överlämna en rapport omfattande dess utredning om de med tvisten sammanhängande faktiska förhållandena och innehållande de rekommendationer den finner ägnade att åväga-bringa en uppgörelse i godo av tvisten.

2. Kommitténs ordförande skall överlämna kommissionens rapport till envar av de tvistande staterna. Dessa skall inom tre månader underrätta kommitténs ordförande huruvida de godkänner rekommendationerna i kommissionens rapport.

3. När den i punkt 2 i denna artikel angivna tiden utlöpt, skall kommitténs ordförande överlämna kommissionens rapport och de berörda konventionsstaternas deklARATIONER till övriga konventionsstater.

Artikel 14

1. En konventionsstat kan när som helst förklara, att den erkänner kommitténs behörighet att mottaga och pröva framställningar från sådana enskilda personer eller grupper av enskilda inom statens jurisdiktions område, som påstår sig ha genom den staten blivit utsatta för kränkning av någon av de i denna konvention angivna rättigheterna. Framställning skall icke mottagas av kommittén, om den gäller en konventionsstat som ej avgivit sådan förklaring.

2. Varje konventionsstat som avger en förklaring enligt punkt 1 i denna artikel kan upprätta eller utse de organ inom sitt nationella rättsväsen som är behöriga att mottaga och pröva framställningar från sådana enskilda personer eller grupper av enskilda inom statens jurisdiktionsområde, som påstår sig ha blivit utsatta för kränkning av någon av de i denna konvention angivna rättigheterna och som uttömt andra tillgängliga inhemska rättsmedel.

3. Förklaring som göres enligt punkt 1 i denna artikel, och uppgift om namnet på organ, som upprättats eller utsetts enligt punkt 2 i denna artikel, skall deponeras av vederbörande konventionsstat hos FN:s generalsekreterare, som tillställer övriga

konventionsstater kopior därav. Förklaring kan återkallas när som helst genom meddelande till generalsekreteraren, men sådan återkallelse har ingen verkan vad gäller hos kommittén anhängiggjorda framställningar.

4. Ett register över framställningar skall föras av organ som upprättats eller utsetts enligt punkt 2 i denna artikel, och bestyrkta avskrifter av registret skall årligen på lämplig väg tillställas generalsekreteraren, varvid förutsättes att innehållet icke göres offentligt.

5. Om klaganden icke får sitt fall tillfredsställande reglerat genom organ som upprättats eller utsetts enligt punkt 2 i denna artikel, har han rätt att hänskjuta ärendet till kommittén inom sex månader.

6. a) Kommittén skall konfidentiellt delge varje framställning som den tagit emot med den konventionsstat som påstås ha brutit mot bestämmelse i konventionen men skall icke röja identiteten hos vederbörande person eller grupp av personer utan dennes eller dessas uttryckliga samtycke. Kommittén får icke taga emot anonyma framställningar.

b) Den mottagande staten skall inom tre månader skriftligen lämna kommittén en förklaring eller ett uttalande med upplysningar i saken och uppgift om den åtgärd som eventuellt vidtagits av den staten.

7. a) Kommittén skall pröva framställningar i ljuset av alla de upplysningar som ställts till dess förfogande av vederbörande konventionsstat och av klaganden. Kommittén får ej pröva framställning från klagande såvida den icke uttrönt att klaganden utdömt alla tillgängliga inhemska rättsmedel. Detta skall dock icke gälla om rättsmedlens utnyttjande är oskäligt tidskrävande.

b) Kommittén skall överlämna sina eventuella förslag och rekommendationer till den berörda konventionsstaten och till klaganden.

8. Kommittén skall i sin årliga rapport intaga en summarisk redogörelse för mottagna framställningar och, där så lämpligen bör ske, för de berörda konventionsstaternas förklaringar och uttalanden ävensom för sina egna förslag och rekommendationer.

9. Kommittén är behörig utöva de funktioner som angivits i denna artikel endast om minst tio konventionsstater är bundna av förklaringar enligt punkt 1 i denna artikel.

Artikel 15

1. I avvaktan på förverkligandet av målet för den i generalförsamlingens resolution 1514 (XV) den 14 december 1960 intagna förklaringen angående beviljande av självständighet åt koloniala länder och folk skall bestämmelserna i denna konvention på intet sätt begränsa den petitionsrätt som tillerkänts dessa folk genom andra internationella instrument eller av FN och dess fackorgan.

2. a) Den enligt artikel 8 punkt 1 i denna konvention upprättade kommittén skall erhålla avskrifter av samt till vederbörande organ avge yttranden över och rekommendationer med anledning av framställningar från de FN-organ som

behandlar frågor, vilka direkt berör denna konventions principer och ändamål, vid sina överväganden av hos dem anhängiga petitioner, avseende frågor som omfattas av denna konvention, från innevånare i förvaltningsområden och andra områden på vilka generalförsamlingens resolution 1514 (XV) äger tillämpning.

b) Kommittén skall från vederbörande FN-organ erhålla kopior av rapporter angående lagstiftnings-, domstols-, förvaltnings- eller andra åtgärder som direkt sammanhänger med denna konventions principer och syften och som vidtagits av de förvaltande staterna inom de i a) ovan nämnda områdena, och skall avge yttranden och rekommendationer till dessa organ.

3. Kommittén skall i sin rapport till generalförsamlingen intaga en summa risk redogörelse för de framställningar och rapporter den har mottagit från FN:s organ liksom de yttranden och rekommendationer kommittén avgivit med avseende på dessa framställningar och rapporter.

4. Kommittén skall från FN:s generalsekreterare begära alla uppgifter sammanhängande med denna konventions syften som han har tillgängliga och som avser de i punkt 2 a) nämnda områdena.

Artikel 16

Denna konventions bestämmelser om biläggande av tvister och klagomål är tillämpliga utan att medföra inskränkning i tillämpligheten av sådana andra förfaranden för biläggandes av tvister och klagomål på diskrimineringsområdet om vilka stadgats i konstituerande instrument som avser eller konventioner som antagits av FN eller dess fackorgan, och utan att hindra konventionsstaterna från att anlita andra förfaranden för lösandet av tvister i överenskommelse med allmänna eller särskilda internationella överenskommelser som är i överensstämmelse med allmänna eller särskilda internationella överenskommelser som är i kraft mellan dem.

Artikel 17

1. Denna konvention står öppen för undertecknande av varje stat som är medlem i FN eller i något av dess fackorgan, av varje stat som anslutit sig till Internationella domstolens stadga och av varje annan stat som av FN:s generalförsamling inbjudits att biträda konventionen.

2. Denna konvention skall ratificeras. Ratifikationsinstrument skall deponeras hos FN:s generalsekreterare.

Artikel 18

1. Denna konvention står öppen för anslutning av varje stat som omförmäles i artikel 17 punkt 1.

2. Anslutning äger rum genom deponering av anslutningsinstrument hos FN:s generalsekreterare.

Artikel 19

1. Denna konvention träder i kraft på trettionde dagen efter den dag då det tjugosjunde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet deponerats hos FN:s generalsekreterare.
2. För varje stat, som ratificerar denna konvention eller ansluter sig till den sedan det tjugosjunde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet deponerats, skall konventionen träda i kraft på trettionde dagen efter det att dess eget ratifikations- eller anslutningsinstrument deponerats.

Artikel 20

1. FN:s generalsekreterare skall mottaga reservation, som stat gör i samband med ratifikation eller anslutning, och delge sådan reservation med alla stater som är eller kan bli konventionsstater. Envar stat som har invändning mot reservationen skall inom nittio dagar från mottagandet av sådant meddelande underrätta generalsekreteraren att den icke godtar reservationen.
2. Reservation som är oförenlig med denna konventions ändamål och syfte skall icke tillåtas och icke heller reservation som skulle hindra något av de genom denna konvention upprättade organen att verka. Reservation skall anses oförenlig eller hindrande om minst två tredjedelar av konventionsstaterna har invändningar mot den.
3. Reservation kan när som helst återtagas genom underrättelse härom till generalsekreteraren. Sådan underrättelse träder i kraft den dag den mottages.

Artikel 21

Konventionsstat äger uppsäga konventionen genom skriftlig underrättelse till FN:s generalsekreterare. Uppsägning träder i kraft ett år efter den dag då underrättelsen mottagits av generalsekreteraren.

Artikel 22

Varje tvist mellan två eller flera konventionsstater rörande konventionens tolkning eller tillämpning, vilken icke bilägges genom förhandlingar eller genom de förfaranden om vilka uttryckligen stadgas i konventionen, skall på begäran av någon av de tvistande staterna hänskjutas till Internationella domstolen för avgörande, såvida icke de tvistande enas om annat sätt för tvistens biläggande.

Artikel 23

1. Framställning om ändring av denna konvention kan när som helst göras av varje konventionsstat genom skriftlig underrättelse ställd till FN:s generalsekreterare.
2. FN:s generalförsamling skall fatta beslut om de eventuella åtgärder som sådan framställning föranleder.

Artikel 24

FN:s generalsekreterare skall hålla alla de stater, som avses i artikel 17 punkt 1 i denna konvention, underrättade om:

- a) undertecknande, ratifikation eller anslutning enligt artiklarna 17 och 18,
- b) dagen för konventionens ikraftträdande enligt artikel 19,
- c) meddelande eller förklaring mottagen enligt artiklarna 14, 20 och 23,
- d) uppsägning enligt artikel 21.

Artikel 25

1. Denna konvention, vars engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska texter äger lika vitsord, skall deponeras i FN:s arkiv.
2. Bestyrkta avskrifter av denna konvention skall av FN:s generalsekreterare tillställas alla stater som tillhör någon av de kategorier som nämnes i konventionens artikel 17 punkt 1.

Till bekräftelse härav har undertecknade, av sina regeringar därtill bemyndigade, undertecknat denna konvention, vilken framlades för undertecknande i New York den sjunde mars 1966.